Koroška kronika

Izdaja:
BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:
Za naročnike:
v tuzemstvu mesečno 1.— šiling,
v inozemstvu mesečno 2.— šilinga.
Posamezna številka 30 grošev.

Leto III. | Celovec, 5. septembra 1947 | Številka 37

Trdni temelji boljše bodočnosti

Potresi in bombe ob različnih časih različno poškodujejo stavbe. Včasih odleti samo nekaj strešne opeke, včasih nastanejo v zidu majhne razpoke, včasih se zruši del hiše, mnogokrat pa je od cele stavbe ostal samo še kup razvalin. Kadar so okvare majhne, zadoščajo manjša popravila, da je hiša zopet uporabna in nudi družini zavetje in topel dom. Kadar pa je razdejanje večje, je treba podreti večkrat tudi kos zidu, ki še štrli v zrak in začeti graditi znova.

Današnja družba je precej podobna močno razdrti hiši. Človeštvo je pozabilo na Boga, domišljalo si je, da more sámo rešiti vsa vprašanja: vprašanje kruha, obleke in stanovanja, družinskega in državnega življenja. Boga so mnogokje pregnali ne samo iz cerkva, ki so jih zaprli, ampak tudi iz vsega javnega in zasebnega življenja, celo iz duš nežne mladine, ki so jo učili novo vero razrednega sovraštva in pravice močnejšega. Zato je Bog zapustil človeški rod in ga prepustil njegovi pameti. Kam nas je pripeljala, vidimo in čutimo. Časopisi so pred časom navedli nekaj številk: 14,450.000 padlih, 5,500.000 umorjenih, 2,800.000 žrtev bombnih napadov, 11,000.000 likvidiranih v koncentracijskih taboriščih, 29,650.000 vojnih invalidov, 21,240.000 jih je brez strehe, 18,000.000 jih je izgubilo svojo domovino. To so številke samo evropskih narodov! Zgradba človeškega napuha je res temeljito poškodovana in treba bo misliti na novo!

Da bi jo gradili na starih temeljih sebičnosti, nasilja, državne vsemogočnosti, diktature ene same stranke, izkoriščanja delovnega ljudstva itd., bi bilo nespametno, ker bi se zopet vsaj tako temeljito porušila, kot se je sedaj. Iskati moramo torej novih misli, zgraditi stavbo na novih temeljih, da se nam znova ne zruši. Tudi visoki gospodje so tega mnenja. Pa glej, čudo! Kar je katoliška Cerkev že dolgo učila, kar pa so mnogi, ki so mislili o sebi, da so zajeli modrost z veliko žlico, označevali kot nazadnjaško in srednjeveško miselnost, to naj bi bili novi temelji nove ureditve človeške družbe: družine, občine, naroda, države, mednarodne organizacije, gospodarstva, umetnosti, znanosti, prava. Angleški trgovinski minister Cripps in ministrski predsednik Attlee, oba člana angleške delavske stranke, predsednik Združenih držav Severne Amerike Truman naglašajo, da more človeštvu prinesti mir in boljšo bodočnost samo vrnitev h krščanskim resnicam.

Vsakdo ve, da je razgled v gorah toliko lepši, kolikor višje se vzpnemo. Zato je že z naravnega stališča razumljivo, da so papeževe besede iz središča krščanskega sveta pomembnejše kot izjava katere koli velike osebnosti. Toda razen tega je sv. Oče tudi Kristusov namestnik na zemlji in kot tak v posebno odlični meri deležen božjega razsvetljenja. Zato imajo njegove izjave, njegovi opomini in njegova navodila ne samo naravno, ampak tudi nadnaravno vrednost.

Dolgo nam je bila beseda sv. Očeta težko dostopna. Časopisi je niso prinašali in poslušanje njegovih nagovorov v radiju je bilo že nevarno ,razen tega pa je bilo potrebno tudi znanje tujih jezikov. Tako nam je šele sedaj omogočeno, da premislimo nekatere papeževe poslanice in iz njih črpamo smernice za svoje delo pri obnovi. Napačno bi bilo namreč misliti, da bodo svet prenovili veliki državniki v svetu, v državah pa deželni in državni poslanci. Ti bodo ustvarili samo pogoje, možnosti za obnovitev družbenega življenja. Glavno delo pa čaka vsakega izmed nas. Družina namreč ni nekaj v zraku visečega, ampak jo sestavljajo oče in mati in otroci ,prav tako občina, narod, država, človeštvo. Vse te družbe bodo postale boljše, pravičnejše urejene le, če bomo postali boljši, pravičnejši, bolj z dejavno ljubeznijo prežeti mi, ti in jaz in sosed, ki te družbe sestavljamo, ki v nas te družbe žive.

Zato ni za nikogar odveč, če razmisli o temeljih nove družbe ,kakor jih je sv. Oče navedel v božičnem nagovoru l. 1942. Zanj in za družbo bo neprecenljive vrednosti, če bo zase iz teh načel napravil sklepe, ki jih bo odslej prenesel v svoje vsakdanje življenje.

Sv. Oče je naštel naslednje trdne temelje, na katerih moramo graditi svoje osebno in družbeno življenje in delovanje, če se hočemo v bodočnosti obvarovati nesreč, kakršna je bila ta strašna vojna:

1. zagotoviti dostojanstvo in pravice osebnosti;

2. vzpostaviti pojmovanje naroda kot duhovne enote, katere namen je ustvarjati kulturo in častiti Boga v njemu odmerjenem prostoru ter v organiziranem sodelovanju različnih življenjskih slojev; vzpostaviti zopet zdravo zakonsko in družinsko življenje;

3. dati delu čast, priznati njegov pomen za razvoj osebnosti in zagotoviti pravično mezdo, ki bo vsem zagotovila človeka dostojno življenje ter omogočila vzdrževanje družine in vsem tudi trajno, čeprav skromno zasebno lastnino;

4. vzpostaviti na nravnost vezan pravni red;

5. sprejeti krščansko pojmovanje države, ki bo preprečilo zlorabo državne oblasti.

To so temelji nove družbe, ki po njej kliče trdo preizkušeno človeštvo.

Sodišče jim bo dokazalo, da so krivi

Začetek razprave proti dvanajstim vojnim zločincem, ki so zakrivili smrti neštetih v kazenskem taborišču pod Ljubeljem

V torek dopoldne ob 10. uri se je pričela pred britansko-francoskim vojnim sodiščem v Celovcu velika razprava proti vojnim zločincem ,članom bivšega taboriščnega vodstva pri gradnji ceste in predora na Ljubelju, na avstrijsko-jugoslovanski meji.

Obtoženi so: Ramsauer Siegbert, je bil zdravnik v taborišču in kot tak odgovoren za zdravstvene naprave v taborišču. Zaradi svoje malomarnosti, ki govori za to, da je vse smrti ujetnikov povzročil namenoma in zaradi injekcij benzina, ki so povzročile neizogibno smrt pacijentov, je obdolžen umorov.

Winkler Jakob je bil poveljnik taborišča. Kot tak je bil odgovoren za življenje ujetnikov. Odgovoren je bil tudi za delovne pogoje. Ubil je več kakor enega ujetnika in dajal stražam povelja za brutalna dejanja, katera so stražniki potem tudi izvrševali.

Riezke Walter je bil »Unterscharführer« v severnem taborišču in vodja najvažnejših delovnih skupin. Bil je, kakor njegovi tovariši, fanatičen nacist brutalne in sadistične narave. Pretepal je ujetnike in nekatere izmed njih sam umoril. Razen tega je ščuval straže, da so streljale na ujetnike, ki so prekoračili demarkacijsko črto, po njegovem nalogu.

Gruschwitz Paul je bil »Oberscharführer« severnega taborišča. Njegovo obnašanje je bilo v marsičem podobno njegovem namestniku Rietzkeju. Posebno veselje je imel s tem, da je ščuval na ujetnike pse. Kriv je smrti večih ujetnikov.

Sachse Karl je bil odgovoren za red v severnem taborišču. Posebno veselje je imel na tem, da je silil ujetnike, da so se valjali v snegu. Tudi on je odgovoren za več smrtnih slučajev med ujetniki.

Bindrich Otto je prevzel večkrat poveljstvo nad delovnimi skupinami, ki so delale v bližini taborišča. Posebno veselje mu je prirejalo sadistično trpinčenje članov njegove delovne skupine.

Porschel Friedrich, je bil večkrat poveljnik skupin iz južnega taborišča. Tudi on je grdo ravnal z njemu podrejenimi delavci.

Flaig Robert je bil stražar. Tudi on je slabo ravnal z ujetniki.

Köbernik Hugo je bil nekaj časa poveljnik skupine delavcev, ki je delala ponoči v predoru. Pretepal je delavce s palico, ki jo je imel vedno pri sebi in se pri tem sadistično zabaval.

Ostali obtoženci so še: Kessener Franz, Skirde Max in Gärtner Johann. Tudi ti so slabo ravnali z ujetniki. Za njihova dejanja ima tožilec vse dokaze v rokah.

Po svečani zaprisegi predsednika sodišča, članov sodišča in tolmačev so pozvali obtožence in jih vprašali, če se čutijo krive kriminalnih dejanj, katere jim očita obtožnica. Vsi obtoženci so izjavili, da se ne čutijo krive. Državni tožilec jim bo dokazal na podlagi dokazov njih zločinska dejanja. O poteku razprave bomo še poročali.

Trumanova zaskrbljenost za mir

V svojem govoru na medameriški konferenci je izjavil predsednik Truman, da ne bodo Združene države nikdar prenehale z borbo za svetovni mir, čeprav plava nad državami, ki so pod sovjetskim vplivom, senca oboroženega napada.

Predsednik Truman je izrazil svoje razočaranje in skrb zaradi svetovnega položaja in čeprav pri tem ni imenoval Sovjetske zveze ,ni bilo dvoma, koga je menil. Vsekakor ne verjame, da bi mogli rešiti sedanjo svetovno krizo z vojno. Zahodna polobla je po njegovem mnenju »novi svet«, medtem ko gleda Evropa zmučena in prestrašena v bodočnost. Bolni in lačni pa sami ne morejo izgraditi miroljubnega sveta, zato morajo dobiti podporo močnejših in svobodnih narodov. Na mladih narodih leži, da zgradijo podlago za mir, ki bi obvaroval človeštvo pred grozotami vojne.

Predsednik Truman je izrazil odposlancem pri konferenci svoje priznanje, ker so zaključili pogodbo o obrambi, na podlagi katere so izrazili svetu in vsakemu napadalcu, ki bi prišel v poštev, da je Amerika odločena pomagati si v primeru napada. »Temelj naše politike je, stremljenje po trajnem svetovnem miru. Odločeni smo ta cilj tudi doseči skupaj s svojimi prijatelji in z vsemi miroljubnimi narodi sveta. Teh ciljev ni nikdar mogoče doseči z napadalno politiko; vendar pa bomo naše težnje za dosego miru nadaljevali z nič manjšo trdovratnostjo in odločnostjo, s kakršno smo izvojevali vojaško zmago v zadnji vojni.«

O odnosih Amerike z Organizacijo Združenih narodov je izjavil predsednik Truman, da je zvestoba ameriškega naroda tej organizaciji ena izmed najvažnejših osnov narodove želje po miru. Združeni narodi so morali prestati hudo preizkušnjo. Truman je zaključil: »Nikdar ne bomo pozabili dolžnosti, ki jih imamo do te organizacije in ne bomo tudi nikdar dopustili, da bi pozabili drugi narodi na to dolžnost.«

6. oktobra nova konferenca namestnikov zunanjih ministrov

Govornik britanskega zunanjega ministrstva je sporočil, da se bo pričela konferenca namestnikov zunanjih ministrov »Velikih štirih«, v kateri bodo razpravljali o nemški mirovni pogodbi, 6. oktobra v Londonu. Vlade Sovjetske zveze, Francije in Združenih držav so soglašale s tem terminom, kakor ga je predlagala vlada Velike Britanije.

Namestniki zunanjih ministrov bodo poizkušali pri tej konferenci določiti način delovanja za novembrsko konferenco zunanjih ministrov. Točnega termina za novembrsko konferenco še ni mogoče določiti.

Novi britanski visoki komisar v Avstriji

Kot namestnik dosedanjega visokega komisarja in vrhovnega poveljnika britanskih zasedbenih čet v Avstriji, generala Jamesa Steela, je določen za to mesto dosedanji vrhovni poveljnik britanskih čet na Malajskih otokih, general A. Galloway. Vrhovno poveljstvo nad britanskimi četami v Avstriji bo prevzel 1. oktobra.

Tito proti napadu

V razgovoru z ameriško pisateljico Ellen Winter je izjavil maršal Tito, da vkljub številnim »vojnim grožnjam«, ki se čujejo v inozemstvu, ne verjame, da bi bila »trenutno« vojna mogoča. »Vsi napadalci morajo izgubiti in mi ne bomo nikdar napadalci«, je izjavil Tito. »Borili se bomo samo v obrambo, posebno še, če bi kdo napadel našo državo.«

Maršal Tito je primerjal v splošnem dobre odnošaje z Veliko Britanijo s »slabimi odnošaji« z Združenimi državami. Kakor je rekel Tito, so dobili partizani že leta 1944. 8 do 10 odstotkov orožja od zaveznikov, toda nobenega od Združenih držav Severne Amerike.

Na vprašanje, zakaj je podvzela vlada ostre ukrepe proti opoziciji, je izjavil Tito, da jugoslovanska opozicija ne izraža svojega nasprotnega mnenja pri »miznih govorih«, kakor delajo to opozicije v zapadnih državah, temveč »v špijonaži in gospodarskem terorju«.

Madžarske volitve

Na Madžarskem so imeli preteklo nedeljo volitve v parlament. Zaključni izidi teh volitev kažejo, da so dobile štiri koalicijske stranke 3,007.027 glasov, ostalih šest opozicijskih strank pa 1,989.159 glasov. Kot najmočnejša stranka so izšli iz teh volitev komunisti. Kot druga najmočnejša stranka sledi tem katoliška demokratska ljudska stranka. Posamezne stranke so dobile:

	glasov:
Komunisti	1,082.597
Demokratična ljudska stranka	805.450
Stranka malih kmetovalcev	757.082
Socijalni demokrati	732.178
Madžarska neodvisna stranka	718.193
Narodna kmečka stranka	435,170
Neodvisna madž. demokr. stranka	256,396
Radikalna stranka	39.792
Meščanska demokratska stranka	48,055

Komentarji k tem volitvam pravijo, da so se komunisti poslužili zvijače in s tem tudi zmagali. Po končnoveljavnem položaju komunistične stranke bo najbrže prevzel mesto ministrskega predsednika predsednik komunistične stranke na Madžarskem, Matias Rakosi, in sestavil novo vlado.

Posredovalci

Zadnjič smo v članku o pravičnih cenah poudarili načelo pravičnosti, po katerem bi moralo biti plačano vsako delo. To je pa mogoče samo tedaj, če dosežejo s a d o v i d e l a, — pri obrtniku in tovarniškem delavcu njegovi izdelki, oziroma z njimi v zvezi zadostna plača, pri kmetu kmetijski pridelki — zasluženo p r i m e r n o c e n o.

Na žalost moramo povedati, da se cene najrazličnejših predmetov dostikrat ne ravnajo po velikosti dela, ki je moralo biti v predmet vloženo, marveč po raznih drugih okoliščinah. Govorili smo že ponovno o ponudbi in povpraševanju v svobodni izmenjavi blaga, ki sta za višino cen odločilne važnosti. In baš pri ponudbi in povpraševanju igrajo zelo važno vlogo nekateri činitelji, ki si jih hočemo poblizje ogledati. Takoj zraven pa hočemo naglasiti posebno velike naloge k m e t i j s k i h b l a g o v n i h z a d r u g v tem oziru. Saj o vseh teh stvareh razpravljamo ravno v zvezi z blagovnimi zadrugami, da se pokaže njihov pomen in njihova važnost za kmetijsko gospodarstvo.

*

Ljudje si ne želimo vseh stvari enako. Nekatere si želimo zelo, druge manj, nekaterih pa sploh ne. Želje se spreminjajo s starostjo, spolom, krajevnimi življenskimi razmerami (s tujo zelo rabljeno besedo se to imenuje ž i v l j e n s k i s t a n d a r d), časovnim obeležjem (n. pr. sedanja izredna doba po vojni), kulturnim stanjem ljudstva in podobnim.

Zelo zanimivo je omeniti, da se želje po gotovih predmetih dado izredno povečati s spretno reklamo in trgovsko propagando. V tem oziru bi vedeli mnogo povedati tudi naši kmečki očetje in matere: dandanes si kmečka mladina zelo želi takih stvari, za katere oni v svoji mladosti še vedeli niso. Take želje so pa v glavnem vzbujene s spretno in učinkovito trgovsko propagando. Kako je trgovina dandanes v tem oziru izvežbana, je naravnost zanimivo!

Vsak predmet, ki si ga bolj želim kot katerega drugega, ima zame višjo vrednost. Čim bolj si ga želim, tem več sem zanj pripravljen dati. To so posebni čuteslovni problemi ,s katerimi trgujoči krogi znajo prav spretno in vešče obratovati!

Prav posebno so pri ljudeh zaželeni tisti predmeti, ki jih je težje dobiti. Kar najdeš za vsakim voglom, se ti ne zdi bogve koliko vredno, čeprav samo po sebi predstavlja znatno vrednost. Tudi v tem oziru zna trgovstvo (zlasti v svetovni, mednarodni trgovini v normalnih časih) odlično igrati na človeška čustva. Če za gotove predmete ni dovolj zanimanja (torej premalo povpraševanja!), ga je treba umetno ustvariti: robo nekoliko prikriti za nekaj časa, medtem pa zagnati dobro premišljeno reklamo v svet. Uspeh prav gotovo ne bi izostal, če je bilo vse prav narejeno.

Med največje mojstre v umetnosti trgovske reklame in propagande štejemo razne p o s r e d o v a l c e v izmenjavi blaga. Preprosto ljudstvo jih pozna v zelo skromnih podobah različnih b a r a n t a č e v in m e š e t a r j e v, ki so znani po vsem svetu. Toda ti so zares le neznatna prispodoba onih drugih barantačev, ki ne posredujejo in ne prekupčujejo le po sejmih za skromne zneske, marveč takih, ki se postavijo med onega, ki kak predmet (pridelek, proizvod itd.) pridela (t. j. proizvajalec ali s tujko — producent) in med onega, ki predmet porabi (t. j. potrošnik ali konsument), ter z izigravanjem enega proti drugemu odločilno vplivajo na ponudbo in povpraševanje, s tem pa tudi na tvorbo cen, in od vsega tega vlečejo mastne dobičke.

Ne mislimo tu na s o l i d n o in p o t r e b n o trgovino, zlasti ne na tisto, ki je v rokah poštenih ljudi. Mislimo pa pač na tiste elemente, skozi katerih roke gre b r e z p o t r e b e blago, preden dospe od proizvajalca do potrošnika. In to v obeh smereh, kolikor trgovina zadeva kmeta: kmetijski pridelki v eni in kmečke potrebščine v gospodinjstvu in gospodarstvu v drugi smeri.

Nič se ne čudite, če gre blago skozi štiri roke, celo skozi pet ali še več rok, preden pride od pridelovalca do potrošnika!

Vzemimo enostaven primer! V rednih razmerah se potrebuje mnogo sadja za industrijo. Tovarnar ne bo šel na kmete od gospodarja do gospodarja, da bi nakupoval sadje. To res ni mogoče. Obrnil se bo na firmo (navadno na veliko), ki se peča z nakupovanjem sadja. Ta bo v različnih rajonih stopila v zvezo s krajevnimi trgovci, ki se ukvarjajo s tem poslom. Toda tudi ta trgovec ne bo sam tekal od hiše do hiše. Obrnil se bo na prevejane prekupčevalce, ti pa na svoje »zastopnike« po posameznih večjih naselbinah. Če členke na tej verigi preštejemo, bomo našteli med tovarnarjem in kmetom — sadjarjem š t i r i p o s r e d o v a l c e.

Ali mislite, da kateri izmed teh dela zastonj? Tako nespameten bogme nihče ni! Vsakemu ostane v žepu zaslužek, dostikrat prav masten. Ta je tem večji, čim bolj jasno se posreči prikazati kmetu brezupen položaj za prodajo njegovega sadja in čim niže je z ozirom na to mogoče potisniti ceno navzdol.

Pa primer v obratni smeri! Industrijsko podjetje za izdelovanje n. pr. električnih dinamo-strojčkov za luč na kolesu (biciklju) ima te robe (v rednih časih, seveda) ogromno na zalogi. Predmet je treba spraviti dobro v denar. Industrijalec ne bo zaloge oddajal po par komadov na posamezne male trgovce, marveč bo napravil pogodbo s veletrgovcem. Ta bo takoj dvignil veliko reklamo do poslednje vasi. Koles je veliko, strojček je zelo pripraven in kaj naj ima zlasti mladi človek rad, če ne svetle luči na kolesu! Vendar bi stvar ne šla dobro izpod rok, če bi se veletrgovec ne obrnil na svoje trgovske zastopnike, ti pa spet na svoje posrednike. Pot je tedaj ista in predmet zraste prav znatno v ceni, ker vsak hoče dobro zaslužiti. Saj vendar vemo, kako je s takimi zaslužki!

A v obeh primerih je tole posebno zanimivo: o b a k r a t g r e d o b i č e k p o s r e d o v a l c e v n a r a č u n k m e t a. Svoj pridelek je slabo prodal, potrebščino je drago kupil. Kje je v z r o k in k r i v d a?

V z r o k je v tem, da je p r e v e č p o s r e d o v a l c e v, ki vsi hočejo dobro »zaslužiti«. Opravičilo, da moderna trgovina brez njih ne more shajati, je jalovo. Z dobro organizirano b l a g o v n o z a d r u g o, ki lahko preko svoje centrale trguje naravnost z industrijskim podjetjem in vso vrsto posredovalcev izključi, je mogoče prav dobro shajati.

K r i v d a j e n a k m e č k e m s t a n u, k i n i m a r a z u m e v a n j a z a s o d e l o v a n j e v b l a g o v n i h z a d r u g a h.

Zato pa iz kmetovih žuljev lagodno bogatijo legijoni posredovalcev.

Po zemeljski obli

JUGOSLAVIJA

Sovjetska zveza bo dobavila Jugoslaviji radijske naprave ter s tem nadomestila sedanje šibke transmisijske naprave.

Radio Beograd bo dobil novo prenosno opremo za srednje valove in tekom enega meseca bo imela tudi macedonska prestolica Skoplje novo oddajno postajo na srednje valove.

Tudi Sarajevo, Zagreb in Ljubljana bodo dobili od Sovjetov radijske opreme.

Jugoslovansko odposlanstvo pri Združenih narodih bo vodil zunanji minister Stanoje Simič. Ostali člani odposlanstva so: namestnik zunanjega ministra Aleš Baebler, predsednik ljudske skupščine Vlado Simič, predsednik kulturne komisije Ribnikar ter jugoslovanski poslaniki v Washingtonu, Londonu in Moskvi. Odposlanstvu bo dodeljen tudi jugoslovanski predstavnik v anketni komisiji za Grčijo, Djerdje.

Ljudske oblasti v Dalmaciji obnavljajo in razširjajo dalmatinske kamnolome, ki so bili glede svojih proizvodov znani po vsej Evropi. Najžlahtnejšo vrsto kamna, ki je podoben marmorju, pridobivajo na otoku Braču.

Na podlagi odredbe vlade Ljudske republike Slovenije se sme prodajati goveje in telečje meso v prosti prodaji in iz prostih viškov živine in je uradno določena najvišja cena 40 din za 1 kg. Vsako prekupčevanje z mesom in prekoračenje te cene je kaznjivo. — Ravno tako je dovoljen nakup krompirja iz prostih viškov in to po ceni 3.25 din za 1 kg. Vsako preplačevanje je najstrožje prepovedano.

FRANCIJA

Francoski ministrski predsednik Paul Ramadier je izjavil v govoru v Limoges-u, da bo novembra meseca največja stiska z žitom, katero bo mogoče premagati samo z vsemi sredstvi, ki so na razpolago. Dodelitve mednarodnega prehranjevalnega urada, ki so predvidene za Francijo, ne zadostujejo niti za to, da bi vzdržali sedanje obroke kruha ,ki so itak že skrčeni na 200 gramov dnevno. Francija se bo morala obrniti zato na države, za katere ne veljajo navodila prehranjevalnega sveta, četudi bi te zahtevale višje cene.

SOVJETSKA ZVEZA

Sovjetsko ministrstvo za vzgojo je sporočilo, da bodo uvedli prihodnje leto na višjih šolah zopet pouk latinščine. Vsa leta po revoluciji na ruskih višjih šolah niso poučevali latinskega jezika.

Prezidij sovjetskih socijalističnih republik je ratificiral mirovne pogodbe z Italijo, Romunijo ,Madžarsko in Bolgarijo.

V Moskvi bodo otvorili veliko razstavo, ki bo prikazala obnovo prestolice. Razstava bo pokazala naraščanje mesta, industrijski razvoj, gradnjo itd.

V Mingesauri v Transkavkaziji gradijo nov jez, ki bo dolg 1700 m, visok 76 m in širok 500 m. Jez bo zgrajen na reki Kuri in bo največji jez v Sovjetski zvezi kakor tudi v Evropi. Zbiral bo vodo za električne centrale v Bakuju in drugih mestih Aserbejdžana.

ROMUNIJA

Listi poročajo, da so na podlagi valutne reforme zamenjali 24 milijard in 250 milijonov lejev. Prebivalstvo še nadalje izroča zlate svetinje in tujo valuto. Do 27. avgusta so izročili za 628 milijonov novih lejev zlata in tuje valute.

JAPONSKA

Konferenca britanskega Commenwealtha v Canberri naj izdela stališče, ki ga bodo delegati britanskega imperija zavzeli na mirovni konferenci z Japonsko. Pobudo za konferenco je dala Avstralija, ki je v skrbeh zaradi delnega popuščanja britanske vlade pri vprašanjih tihomorskega področja, ker je preveč zaposlen na zahodu. Navzočnost lorda Addisona in Hectorja Mc Neila pa bo razpršila tako bojazen.

Zavezniki so glede Japonske v podobni dilemi kakor glede Nemčije. Mirovna konferenca naj predvsem določi, pod kakšnimi pogoji naj se Japonska vrne v družino narodov. Vprašanje mejá ni tako važno, ker vlada splošno mnenje, da naj bo Japonska omejena le na lastno otočje. Važnejše je, kakšno industrijsko kapaciteto naj dopustijo Japonski, da ne bo mogla več kovati napadalnih načrtov. General Mc Arthur je izrazil mnenje, da se Japonska za 100 let ne bo mogla oborožiti za moderno vojno. Kdor pozna zgodovino japonske ekspanzije, bo težko sprejel to mnenje. V luči svarila, ki ga je izrekel general Robertson v Canberri, da se ne sme precenjevati spreobrnjenje Japoncev k miroljubnosti, se bo moralo zavezniško nadzorstvo nad Japonsko nadaljevati, dokler bo potrebno. Gospodarsko pa se mora Japonska postaviti na lastne noge. Kako bo mogoče to doseči, pa ravno razpravljajo v Canberri. (»Daily Telegraph«)

O pravici veta

Sedemkratna uporaba veta po Sovjetski zvezi tekom štirih dni je zelo ojačila mnenje, ki ga zastopajo vedno bolj delegacije ZN: da bi se namreč važna vprašanja morala prenesti od Varnostnega sveta na Glavno skupščino, s čimer bi se odpravil veto manjšine.

O tem vprašanju piše »New York Times«:

»Dne 16. septembra začne glavna skupščina s svojim jesenskim delovnim programom in že se poudarja bitka o uporabi pravice veta. Z izjemo delegacije sovjetskega bloka je skoraj vsaka delegacija prepričana, da je treba nekaj napraviti, da se premaga zapreka veta; nekatere delegacije, med njimi tudi delegacije Združenih držav, Velike Britanije in Kitajske, bi bile pripravljene poizkusiti sistem pritožb, ki bi temeljile na sili javnega mnenja skupščine.

Predvideti je, da bodo velike sile postopale previdno in le malo povedale o tem, kar se tiče eventualnih sprememb pravice veta. Male države pa bodo navdušeno podpirale spremembe v tem smislu. Argentina je že postavila na dnevni red skupščine zahtevo po splošnem sklicanju držav za ukinitev pravice veta in predvidoma se bodo tudi druge države pridružile bitki zoper veto, ki lani ni uspela.

Kljub nevolji proti »zlorabi« veta ne misli noben opazovalec v Lake Succesu, da bi obstojala najmanjša možnost za kako spremembo Listine proti vetu. Za zdaj sta na vidiku le dve možnosti: sprememba postopka Varnostnega sveta in večje upoštevanje skupščine. Razprave o vetu datirajo že iz časa konference v San Francisku. Veto so uvedli, ker je Sovjetska zveza vztrajala na tem, da se mora zaščititi pred pravico veta drugih blokov, ker je zahteval veto senat Združenih držav in ker so vse večje sile bile mnenja, da morajo one, ki imajo večjo odgovornost, imeti tudi večjo pravico pri odločitvah.

Takrat so male sile — ki zamorejo sedaj trditi, da so imele prav — protestirale z izjavo, da bi morali dati večjo oblast skupščini in opozarjale, da bi znal veto povzročiti razpad organizacije. Kasneje so nekatere male države izjavile, da so sprejele veto le, ker jim je bilo rečeno, da morajo pristati na uporabo veta ali pa se odpovedati ustanovitvi Združenih narodov.

ZVIŠANJE KMETIJSKIH PRIDELKOV V ANGLIJI

V Angliji je velika gospodarska kriza predvsem zaradi pomanjkanja dolarjev, da bi mogla Anglija kupiti potrebno blago v Ameriki. Anglija mora uvažati tudi zelo velike množine raznovrstnih živil. Zato je izdelalo angleško kmetijstvo ministrstvo načrt, po katerem naj bi se proizvodnja živil zvišala za 50% v primeri s predvojno proizvodnjo živil. Namen tega načrta je pridelati vsaj polovico vseh potrebnih živil doma, drugo polovico pa bi morala še vedno uvažati.

Predvsem naj bi domače kmetijstvo skrbelo za številnejšo prirejo svinj, goveje živine, ovc in perutnine. Tudi pridelki lanu naj bi se povečali. Že v prihodnjem letu naj bi bilo posejano s pšenico 200.000 ha več. Proizvodnja pšenice naj bi se tako povečala za 60%. Proizvodnja govejega mesa naj bi se po tem načrtu povečala za 10% v primeri s predvojnim stanjem. Načrt predvideva večji uvoz krmil. Tudi število inozemskih delavcev, katerih je sedaj 10.000, naj bi se podvojilo. —

Da se kmetje ne bi zaradi zvišane proizvodnje bali znižanja cen pridelkom, bo vlada zagotovila v zakonu minimalne cene za živino in druge proizvode do leta 1952.

Kmetijskim delavcem bodo zagotovili celo vrsto socialno političnih pravic. Tako bodo kmetijski delavci imeli predpravico pri dodelitvi materijala za zgradbo novih stanovanj. V kmetijstvu zaposleni delavci ne bodo poklicani v vojaško službo.

AMERIŠKA POMOČ AVSTRIJI

Glavni stan ameriških sil javlja, da je za razdobje od junija do septembra 1947 določena za Avstrijo dobava v vrednosti 43 milijonov dolarjev. Ta dobava je bila določena na podlagi zakona za pomoč v vojni poškodovanim državam.

V znesku 43 milijonov dolarjev so obseženi tudi stroški prevoza. Tega zneska Avstriji ni treba vrniti, ampak ji je podarjen.

Dobave obsegajo sledeča živila: žito 186.000 ton, masti in olja 9.000 ton, stročnice 7.300 ton, meso 3.000 ton, moka iz soje 2.000 ton, kondenzirano mleko 2.000 ton, suho sadje 2.000 ton, ribje konzerve 1.180 ton, premog 705.000 ton, umetna gnojila 80.000 ton, semena 755 ton, mastne kisline za izdelavo mila 6000 ton.

Od označene množine je že naloženo na ladje in odpremljeno 102. 486 ton žita.

Poleg tega bo dobila Avstrija iz gornje vsote še sredstva za zatiranje raznih škodljivcev v vrednosti 250.000 dolarjev in zdravila v vrednosti enega milijona dolarjev.

UVOZI VOLNE LETA 1946

Po poročilu ameriškega poljedelskega ministrstva so dosegle količine uvožene volne v osmih važnih pasivnih državah v letu 1946. približno 1,084.800 ton, kar pomeni 41% povišanje v primeri s povprečnim uvozom leta 1934/38. Gre za sledečih osem držav: Združene države, Velika Britanija, Francija, Belgija, Nemčija, Italija, Poljska in Češkoslovaška.

Najvažnejše zvišanje uvoza volne v letu 1946. kažejo Združene države: dejansko predstavlja 430% na povprečje 1934/38, dočim izkazuje Francija 34, Belgija 100% in Italija 39% poviška. Odstotek v Združenih državah porabljene uvožene volne se je znatno zvišal med vojno in ta razvoj je trajal tudi po koncu vojne. 78% potrošnje volne za oblačila v letu 1946. je bilo iz uvožene volne, za katero je bila plačana carina.

Razen Velike Britanije, Nemčije, Poljske in Češkoslovaške so vse države v letu 1946. uvozile več volne ko v letih 1934/38. Nakupi volne po evropskih državah so bili olajšani z materijalno in finančno pomočjo UNRRE, Združenih držav in Velike Britanije.

Drobne novice

Dne 15. avgusta so stavili v obrat prvo telefonsko službo Združenih držav na rednem vlaku in sicer na progi New York — Washington, na kateri je tako gost promet kot še nikdar. V prihodnjih mesecih bodo štiri glavne železnice vzhodnih držav vpeljale telefonsko službo na vseh važnih vlakih.

Iz vozečega vlaka zamore potnik dobiti zvezo s katerim koli telefonom dežele.

*

Profesor medicinske fakultete univerze Minnesota dr. George E. Moore preizkuša nov uspešen način za ugotovitev nekaterih oblik raka s pomočjo jedavca (Fluores) in ultravioletnih žarkov.

Izgleda, da bo nova tehnika dala tudi boljše uspehe pri ugotavljanju možganskih čirov.

Pri poizkusih so jedavca vbrizgali v žile bolnika in sumljivo okolje obsevali s ultravioletnimi žarki. Dr. Moore poroča, da je bilo možno opaziti razliko med normalnim tkivom in tkivom, katero je že bilo v razpadu.

SODOBNO RUSKO SLOVSTVO

Oktobrska revolucija 1917. leta pomenja v ruski literaturi popoln preobrat. Veliki realisti kot Dostojevski, Turgenjev, Tolstoj in Čehov so pomrli že pred njo, ostali pa so se v vetru revolucije razpršili na vse strani. Nastopil je nov rod, prepojen z idejo boljševizma in začel oblikovati novo dobo ter novega človeka. Novi so vse staro zavrgli in začeli zajemati iz kolektivistične sodobnosti. Posegali so še v preteklost, a to le v toliko, kolikor so lahko iz nje dokazovali slabe strani preteklosti. Literatura je postala tendenčna in je mnogo izgubila na svoji vrednosti. Krivda je bila v tem, ker so morali kulturni delavci pomagati politikom pri prevzgoji naroda. Zaradi te pomoči politikom so postali pisatelji v Sovjetski zvezi nekaki duhovni plemiči.

Če primerjamo dela sovjetskih pisateljev z njihovimi predniki, bi težko rekli, da so jih v umetniškem pogledu dosegli. Krivda je v tem, da ima pri njih prvo mesto tendenca, umetniška stran pa še le drugo. Lenin, ki je imel pisatelje za najvažnejše činitelje komunistične revolucije, je zahteval, da mora biti umetnost tendenčna, vendar je prav tako dosledno poudarjal, da ta tendenca ne sme biti očitna. V splošnem pa je zelo težko govoriti o umetnosti, če je ta dekla kakršne koli politične doktrine.

Brezdvomno je treba priznati, da so sodobni sovjetski pisatelji napravili veliko dobrega, predvsem kar se tiče jezika. Delavec v njihovih romanih govori res kot delavec, kmet kot kmet in uradnik kot uradnik, tako da je zgradba stavkov res primerna osebi, ki jih govori. Maksim Gorkij, oče nove sovjetske literature je zapisal o jeziku: »Osnovna stavba v književnosti je beseda, ki oblikuje vse naše vtise, čustva in misli. Leposlovje je umetnost plastičnega izražanja s pomočjo besede. Klasiki nas uče, da je tem bolj močno, resnično in trajno obrazovanje pokrajine in njenega učinka na človeka, obrazovanje človeškega značaja in njegovih odnošajev do ljudi, čim bolj je preprosta, jasna in izrazita izvedba slikovite in miselne besede... doseči moramo od besede največjo dejavnost, največjo sugestivno silo, toda to bomo dosegli samo, če bomo vzgojili v sebi spoštovanje do jezika kot gradiva, ako se bomo naučili ločiti iz njega prazno luskino, ko bomo prenehali pačiti besede, jih delati nerazumljive in nakazne. Čim preprostejša je beseda, tem bolj je točna, čim pravilneje je postavljena, tem več sile in privlačnosti daje stavku.

Nova struja je zajela najprej liriko. Njen prvi zastopnik je Aleksander Blok. Rojen je bil leta 1880 v Petrogradu, umrl je istotam leta 1921. Bil je izrazit simbolist. Njegova najboljša pesnitev »Dvjenadcatj« (Dvanajst) proslavlja revolucijo in opeva dvanajstorico rdečih gardistov, ki korakajo v temni noči po ulici, pred njimi pa gre v snežnem metežu Kristus.

Izrazit pesnik ruske vasi je Sergej Jesenjin, ki se je rodil 1895 v Konstantinovem, umrl pa leta 1925 v Leningradu. Revolucija ga je tako prevzela, da je zapustil vas in odšel v mesto, kjer se pa v novih razmerah ni mogel znajti. Poročil se je s slovito plesalko Isadoro Duncan in odpotoval z njo v Ameriko. Tu je moralno propadel in se potrt vrnil v Rusijo. Pridružil se je potepuhom in pil z njimi špirit. Drugič se je poročil z vnukinjo pisatelja Tolstoja, a si je kmalu vzel življenje. Njegove pesmi so prava slika njegovega razburkanega življenja.

Obraz nove dobe se najjasneje kaže v delih Maksima Gorkija, ki je oče nove ruske literature. Gorkij si je pridobil veliko slavo doma in v svetu. Bil je eden prvih, ki se je zavedel resnosti pisateljskega poklica in je iskal v svojih delih umetniške cilje.

Fjodorov Gladkov je kmečki sin, revolucionar že od začetka, ki je živel nekaj časa v pregnanstvu, pozneje pa je postal učitelj. Eno njegovih najbolj znanih del je roman »Cement«. Smisel tega romana je: stare navade in stara ljubezen umirajo, vezi s preteklostjo se z bolestjo raztrgajo, kolektiv pa gradi novo, proletarsko kulturo.

Pantelejmon Romanov iz Petrovska v tulski guberniji slika novo vsakdanje življenje in erotične zmede. V epu »Rus« opeva predvojno, vojno in revolucionarno Rusijo.

Aleksander Njeverov se je rodil 1886 v samarski guberniji in umrl 1923 v Moskvi. Po poklicu je bil učitelj in novinar. Zaslovel je z romanom »Tašken, kruha bogato mesto«.

Eden najbolj znanih ruskih pisateljev je danes Ilija Ehrenburg. Udejstvuje se vsestransko ter piše največ podlistke in potopise. Njegov vpliv je tako velik, da usmerja vso sodobno rusko literaturo.

Konstantin Fedjin iz Saratova je bil med vojno interniran v Nemčiji. Napisal je več del. Nekatera so zelo zanimiva iz psihološkega gledišča.

Sovjetska literatura ima tudi nekaj prvovrstnih humoristov. Med največje spada Mihajil Zoščenko iz Poltave. Njegov humor je naraven in neprisiljen. S fino ironijo slika ljudi, ki imajo razne napake, katerih pa se niti sami ne zavedajo. Včasih zbada tudi sodobne razmere v svoji domovini. Zoščenko je prodrl tudi v inozemstvo. V slovenščino je prevedena njegova knjiga »Tako se Rusija smeje«.

Precej viden pisatelj je tudi Fjodor Panjotov. V svojih delih obravnava največ socialne probleme.

Močno tendenčna sta Leonid Leonov in Fadjejev. Prvi, ki se je sam aktivno boril v Rdeči armadi, je v svojih delih precej krvav, dočim se bavi drugi predvsem s socialnimi problemi, ki jih rešuje v komunistični luči.

Svetovno slavo uživa Mihajil Šolohov. Njegove najboljše delo je roman »Tihi Don«. V njem prikazuje prvo svetovno vojno in revolucijo tako, kot so ju doživljali donski kozaki. Roman je preveden v več evropskih jezikov.

Razen naštetih je danes na delu še veliko število pisateljev, ki neprestano ustvarjajo, a se njihova tendenca še neprestano spreminja, vsled česar je nemogoče izreči o njih dokončno sodbo.

Ob koncu je treba poudariti, da preveva vsa dela ruskih pisateljev velika ljubezen do domovine in rodne zemlje, kar je prišlo predvsem do izraza med zadnjo vojno. Ker je Rus v svojem bistvu nepokvarjen in naraven, je povsem razumljivo, da mu taka literatura najbolj prija in da si je tudi najbolj želi. (Dalje prih.)

Iz mednarodnega slovarja

Peta kolona. Tako na splošno imenujemo skupino vohunov in somišljenikov sovražnika za fronto. Izraz »peta kolona« izvira iz španske državljanske vojne leta 1936, ko je Frankova radijska propaganda med obleganjem Madrida potom Frankovih čet pozvala pristaše fašizma v Madridu, naj podpirajo Franka in njegovo borbo. To so bili »petokolonaši«. Druge štiri kolone so bile štiri armade, s katerimi se je Franko boril proti vladnim četam.

Moskovska deklaracija. Britanski, sovjetski in ameriški zunanji minister so se sešli oktobra 1943 v Moskvi, kjer so se sporazumeli glede štirih deklaracij. Prva, ki jo je podpisal tudi zastopnik Kitajske, je predvidevala najožje sodelovanje v vojni in vseh dejanjih, ki so v zvezi s premaganjem in razorožitvijo sovražnih sil. Po končani vojni bodo zavezniške države nadaljevale s sodelovanjem, ki bo osredotočeno na organizacijo in očuvanje miru in varnosti. Priznale so potrebo po skorajšnji ustanovitvi splošne mednarodne organizacije, osnovane na načelih suverene enakopravnosti vseh miroljubnih dežel, ki naj skrbi za to, da se ohranita mir in varnost. Nadalje so se zunanji ministri obvezali, da smejo biti njihove vojaške sile na ozemlju drugih držav samo po medsebojnem posvetovanju in obravnavanju in samo v namene, ki so podani v deklaraciji. Končno so se obvezali, da bodo podvzeli gotove mere glede bodoče ureditve oboroževanja. Poleg tega je konferenca odločila, da naj bo v Londonu osnovana evropska komisija, sestavljena iz predstavnikov treh velesil, ki naj se bavijo z evropskimi vprašanji. Ravno tako naj bo osnovana komisija za Italijo in za vprašanja, ki so z njo v zvezi. V njej naj bodo zastopani poleg predstavnikov treh velesil še predstavniki Francije, Grčije in Jugoslavije, to se pravi predstavniki emigrantskih vlad teh treh dežel. Komisija se bo bavila z nevojaškimi vprašanji. Končno je konferenca izrazila svoj namen, da bo zopet vzpostavila neodvisno Avstrijo. Priključitev Avstrije k Nemčiji marca 1938 so tri velesile označile kot neveljavno. Glede terorja in strahovlade nemških sil nad prebivalstvom okupiranih dežel se je konferenca nedinila, da bodo nemški častniki in vojaki ter člani nacistične stranke, ki so neposredno ali posredno odgovorni za storjene zločine, poslani po koncu vojne tja, kjer so zločin zakrivili, da bodo obsojeni in kaznovani. Tisti glavni zločinci, kateri svojih zločinov niso zakrivili samo na gotovem ozemlju, bodo kaznovani po skupni odločitvi treh velesil.

Nizozemska Indija (Indonezija) sestoji iz več otokov jugovzhodno Azije in severno Avstralije in predstavlja največji del nizozemskega kolonijalnega imperija. Glavni otoki so Java, Sumatra, Celebes, Borneo in Nova Gvineja. Batavija na otoku Java je upravna prestolnica. Na indonezijskih otokih prebiva več vrst plemen, ki govori 60 različnih jezikov. Skupno število prebivalcev je okoli 60 milijonov 750.000. Po veroizpovedi je večina prebivalstva mohamedanska. Portugalci so bili prvi evropejski narod, ki je osvojil otoke, toda kmalu so jih Angleži in Holandci izrinili in pognali iz Indonezije (1595). Nato so Holandci pognali Angleže z otokov in leto za letom so pridobivali svojemu imperiju še več delov. Prebivalci Indonezije pa niso mirnodušno prenašali okupacije. Globoka nezadovoljnost s svojim položajem, zapostavljanje in krivice do domačinov so povzročile stalne nemire in revolucije. Ko so Japonci zasedli Nizozemsko Indijo, so na vse načine podpirali gibanje za neodvisnost. Ko je Japonska kapitulirala, je nastopilo kratko razdobje, predno so zavezniške čete zasedle otoke in to razdobje so izkoristili pripadniki gibanja za neodvisnost za aktivno delovanje pod vodstvom dr. Soekarna. Najprej je bilo to gibanje samo proti-holandsko, toda polagoma se je razširilo tudi proti Angležem, ki so sedaj otoke zasedli kot zavezniška sila. Holandske čete so stale pod britanskim poveljstvom. Novembra 1945. je stavila holandska vlada vrsto predlogov za izboljšanje indonezijske ustave. Vendar pa domačini teh predlogov niso sprejeli in stanje je postajalo vedno bolj napeto. Nizozemska vlada je spomladi 1946 predložila indonezijskim nacionalistom nov ustavni načrt, po katerem bi vladala v Indoneziji popolna demokracija z enakopravnimi pravicami za domačine pri upravnih službah. Indonezija bi bila nekaka federativna država v nizozemskem imperiju, posamezni otoki pa bi imeli samoupravo (avtonomijo). V načrtu so tudi predvidevali morebitno vzpostavitev republike Java v tem imperiju. Poleg tega bi se podvzelo vse korake, da postane Indonezija član Organizacije Združenih narodov.

Organizacija za hrano in poljedelstvo (F.A.O.) je mednarodna ustanova, osnovana na zavezniški konferenci v Hot Springs (U.S.A.) leta 1943, za uspešno izvedbo enega izmed načel Atlantske listine: rešiti svet pred lakoto. Namen te ustanove je, da brez izvršne sile vzpodbuja nacionalno ali mednarodno delovanje za ohranitev živilskih virov, izboljšanje obdelave zemlje in trgovanja, za predvidevanje posojil in za razvoj poljedelske znanosti. Organizacija je bila 16. oktobra 1945 uradno potrjena, ko je 30 narodov podpisalo Atlantsko listino, — razen Sovjetske Zveze. (Dalje prih.)

Iz našega slovstva

24.

Pri »Ljubljanskem Zvonu« je sodeloval tudi sodnik Hinko Dolenc (1838—1908) z Razdrtega pri Postojni. Važni so njegovi spisi iz življenja v naravi. Odlikuje jih izreden dar opazovanja in klen jezik; ozaljšani so s sočnimi opisi in oživljeni s krepkimi ljudskimi tipi.

*

Meščansko življenje je opisoval Josip Stare. Najboljši njegovi povesti sta: »Spomini starega naslanjača« in »Vanda in Lisjakova hči«.

*

Štajersko družbo je osvetlil v literaturi zdravnik Josip Vošnjak. Pridni javni delavec je našel časa za več ljudskih povesti. Kot mladoslovenski politik je poznal vse važnejše može svoje dobe in jih je opisal v spominih.

*

Nekateri slovenski pisatelji so v svojih delih obravnavali v prvi vrsti motive iz hrvaškega in srbskega ljudskega življenja.

Med njimi je najvidnejši Fran Maselj — Podlimbarski (1852 — 1917) iz Spodnjih Lok pri Krašnji. Mladostna nesreča mu ni dala, da bi postal profesor zgodovine, kar je bila ves čas njegova vroča želja. Dolga leta je moral nositi vojaško suknjo, katero so ob koncu krasile stotniške oznake. Vkljub velikemu domotožju je moral velik del svojega življenja preživeti v tujini, kjer je tudi umrl.

V nekaterih delih je prav lepo prikazal tedanja politična nasprotstva na deželi in dal izraz svojemu jugoslovanskemu navdušenju ter mržnji do avstrijskega političnega sistema. Največ njegovih spisov pa obsega dogodke iz Bosne in Češkoslovaške. Najbolj znana dela so: »Potresna povest«, »Gorski potoki«, »Gospodin Franjo« in druga.

*

Številne črtice iz Dalmacije in Bosne je napisal Igo Kaš iz Vojnika pri Celju. Večinoma ljubavne povesti iz istih pokrajin so še močno romantične.

*

Pri zasedbi Bosne in Hercegovine je sodeloval tudi Rajko Perušek, profesor iz Ljubljane. Predvsem je objavljal svoja dela v »Ljubljanskem Zvonu«. Prevod »Gorskega venca« se mu žal ni posrečil.

*

Iz tržaškega in učiteljskega življenja je objavila mnogo pesmi v »Ljubljanskem Zvonu« učiteljica Marica Bartolova, por. Nadliškova. Zanimala se je zlasti za ženska vprašanja in je postala voditeljica narodnega gibanja med primorskim ženstvom.

*

Razprave o slovanskem političnem, socialnem in kulturnem gibanju je objavljal v »Ljubljanskem Zvonu« dr. Fran Celestin. V eseju »Naše obzorje« je razčlenil slovanske književnike in domače kulturne razmere.

*

Kot drugod v Evropi, se na Slovenskem realizem ni razvil v popolni naturalizem. Pred naturalizmom je svaril Stritar že 1885. leta v »Ljubljanskem Zvonu«. Tudi Govekar, ki ga nekateri smatrajo za izrazitega slovenskega naturalista, se je pravemu naturalističnemu slogu le malo približal.

*

Fran Govekar z Iga pri Ljubljani je študiral na Dunaju medicino, kjer se je z drugimi vseučiliščniki predal modernemu naturalizmu. K temu ga je nagibal odpor, ki ga je kot svobodomislec čutil do Mahničeve idealistične poetike. Dijaški list »Vesna« je prinašal v letih 1893 — 1894 vedno več del, ki kažejo precej Govekarjevih teženj. Govekar je objavljal podlistke podobne vsebine tudi v »Slovenskem Narodu« in tržaški »Edinosti«. Ko pa je pri »Ljubljanskem Zvonu« nadomestil Funtka urednik Bežek, se je tudi tu pojavila nova struja. Govekar je leta 1895 priobčil v »Ljubljanskem Zvonu« več krajših novel, v naslednjem letu pa roman »V krvi«. V njem je šel najdalje za Zolajem. V tem delu kaže družbo kot gnilobo in posameznika kot bitje brez svobodne volje. Svojemu vzorniku se skuša približati tudi z obsežnimi opisi vnanjosti in s posnetki vsakdanjih pogovorov. Istočasno je izšla pri »Slovenski Matici« novela »Ljubezen in rodoljubje«.

Govekar je v naslednjih letih mnogo pisal v raznih časopisih in revijah, v letih 1902 — 1910 pa je urejal ilustrirano revijo »Slovan«. V njej je priobčil daljše, a nedokončano delo »Nad prepadom«. Drugo obsežnejše Govekarjevo delo je poizkus zgodovinskega romana iz francoske dobe »Svitanje«. Pisal je tudi za Vodnikovo družbo ,kjer je objavil precej dobro delo »Olga«.

Govekar je pomemben tudi kot dramatik. Prav lepo je dramatiziral Jurčičeve »Rokovnjače« in »Desetega brata« ter Levstikovega »Martina Krpana«. Žal kaže tudi pri teh svojih delih pomanjkanje smisla za umetnostne vrednote. Cankar ga je zaradi tega ostro napadel v »Krpanovi kobili«. Za ljubljansko gledališče, pri katerem je deloval kot dramaturg in ravnatelj, je prevajal iz srbohrvaščine, češčine in nemščine. Sam je napisal družinsko dramo »Mrakovi«.

*

Nekaj časa se je bavil z naturalistično literaturo tudi učitelj Josip Kostanjevec, ki pa ni ustvaril kakega posebnega dela. V njegovih delih se močno vidi Kersnikov realizem, pri katerem se je Kostanjevec šolal.

*

Med liriki, ki so sodelovali pri »Ljubljanskem Zvonu«, je bil najstarejši in učitelj ostalih Josip Cimperman (1847—1893) iz Ljubljane. Že leta 1869. je izdal svoje mladostne pesmi. Njegova poezija je pričela rasti v nezlomljivo možatost. V pesmih se ne dá nikoli odtrgati od zaupanja v ideale. Značilno za Cimpermana je vezanje pesmi v vence.

*

Pod Cimpermanovim vodstvom je prispel na slovenski Parnas Anton Funtek (1891—1894), učitelj in poznejši profesor na ljubljanskem učiteljišču. V svojih pesmih Funtek predvsem razmišlja in izraža svoja čustva v lepi obliki in izbranem jeziku.

(Dalje prihodnjič.)

Pisana poljana

Emilijan Cevc:

BOGKOV KOT

Sredi prostora vsakdanjih skrbi, sredi krepkega, žilavega življenja ljudi, ki se sklanjajo k zemlji, dá, tudi sredi naših grehov, je kot čebelnjak milosti — božji kot nad mizo...

Nad vso hišo razteza križani Bog svoje roke, kakor bi hotel z njimi povezati hišne stene, kakor bi hotel v svojem objemu združiti vse naše maloverne duše, vse naše kretnje in vse, kar napolnjuje in dopolnjuje naše življenje. Njegova podoba se je zajedla v nas kakor hudournikova struga, kakor sekira, ki jo zvečer drvar z vso silo mišic zasadi v debelo macesnovo tnalo...

Nič ni lepega v tem razpetem Jezusu za naše lažnjive človeške oči. Telo mu je sloko, iztegnjeno in rumenkasto kakor kačnikov cvet. Le prtič okoli ledij je srebrn in velike rane po telesu so rdeče kakor mak. Težke kaplje krvi se mu prelivajo po prsih, zapestjih in stopalih. Nobenega sorazmerja ni v Odrešenikovem krvavečem telesu, nobene miline v njegovem obrazu, le nemo trpljenje, kakor ga je doživel v svoji duši preprosti rezbar, ko je s težkimi, nerodnimi rokami v zimskih dneh rezljal na kolenih bridko martro božjo. In prav v tej otroški žalosti počiva velika lepota. Jezus diha, trpi; dan za dnem preživlja smrtno grozo in mi odrešenje. In sleherno uro nas pretresa krik umirajočega Boga, ki se izvija iz teh odprtih temnordečih ust. Kajti pri nas poznamo ta smrtni krik: slišali smo, kako so ga kriknila usta drvarja, ko ga je podrlo drevo, usta pastirja, ko ga je zasulo v plazu, slišali smo rjuti živino, ko se ji je zarezal nož v goltanec, in čuli smo ga v umiranju dreves, ko so se zrušila pod udarcem sekire... Tudi te, v smrtnem trepetu razprte oči poznamo in drgetajoče roke z napetimi modrimi žilami, močne in žive kakor korenine dreves...

Ko sedamo za mizo, živi Bog z nami v svojem odrešujočem umiranju, ko odhajamo na polje in v gozd in k živini, nas spremlja njegov blagoslov. Nad veselimi svati bedi in nad prvim jokom dojenčka — nerazdružen del naše biti je postal, tečajna zvezda naših domov, in nikoli mu ni dovolj prijateljstva človeških otrok. Že staro mater je sprejel ta trpeči pogled, ko je stopila s poročnim vencem v hišo in ko je zazibala sina in vnuka, je Jezus že prav tako razpenjal prebodene roke kakor danes, ko strmim vanj jaz. Že takrat sta ob križu klečala ta dva angelčka s svečniki v rokah ter se tako zmrdjeno držala, kakor bi bila sveti Marjeti olje izpila. Najbrž se tudi onadva bojita mrtvaške glave pod križem, ki otroke navdaja s takim strahom...

Morda bi bilo to trpljenje celo za samega Boga prehudo, če bi ne trpela ob njem Marija sedem žalosti! Sedem zlatih mečev ji prebada srce, sedem mečev, kakor velik cvet. Nikdar ne bomo mogli doumeti, kakšno bolečino ji povzroča sleherni izmed teh mečev, toda vsako uro spoznavamo, v kakšno tolažbo je nam... Če bi vprašali naše matere, katera Marija jim je najljubša, bi gotovo odgovorile: »Žalostna...« Jezus je hvaležen usmiljeni roki, ki mu je za pomoč v trpljenju dodelila podobo njegove žalostne Matere poleg križa.

O, nevesta Jagnjeta, ki delaš družbo Mariji — sveta Barbara! Vsi vemo, kako te je dal divji oče Barbaron zazidati v temen stolp in so ti sami angeli stregli, ti pa si častila sveto Rešnje Telo. Nazadnje pa ti je tudi Barbaron z mečem odsekal glavo. Zato imaš v rokah stolp in zlat kelih s hostijo ter velik meč, na glavi pa zlato krono. Oj, ti ljuba sveta Barbara z rdečo haljo in modrimi očmi — pomagaj nam v smrtni uri!

Oči svete Lucije so kakor dve svetlomodri slivi, ki ležita na belem pladnju. Kita rož se usipa izpod modrega neba in zdi se mi, da sveto dekle ne ve, kaj bi počela s temi očmi, ki jih drži na krožniku pred seboj. »Le zakaj mi jih je dajete v roke,« vprašuje. »Saj sem jih vendar že darovala Bogu«. O, sveta Lucija, če bi zaupal vate, bi mi danes najbrž ne bila treba nositi naočnikov. Toda kljub temu ti bom prinesel tistih majhnih rož, ki se skrivajo med travo in so dobre za oči, saj jih gotovo poznaš, smetlika jim pravijo...

Pa nebeški tesar sveti Jožef z žago in božjim Otrokom! Dobri starec s kodrasto brado ne sme manjkati v nobeni hiši. Potomec starih kraljev se je naselil nad našo mizo ter nas varuje s prav tako skrbjo, s kakršno je bedel nad otroštvom betlehemskega Deteta. Njegova lilija je tako bela, da že kar na modrikasto vleče in njeni prašniki so zlati.

In tu je sveta Ana, h kateri molijo matere, ko prisluškujejo prvim utripom novega srca pod svojim srcem! Veliko knjigo drži v naročju ter poučuje deklico Marijo. Z levico jo objema čez ramo in s prstom desnice kaže na knjigo. Morda že sluti veliko poslanstvo svoje hčerke, morda ni več daleč tisti pomladni dan, ko bo angel Gospodov pokleknil pred Marijo in se bodo začele dopolnjevati besede, ki jih morda prav zdajle mati govori hčerki: »Rodil se bo Mesija, ki bo odrešil svoje ljudstvo.« In Marija pazljivo posluša. Roke sklepa na prsih in nalahno sklanja glavo. Prav zdaj pa se zadovoljno stiska sveti Joahim, ves ves ponižen in preprost, čeprav je duhovnik v hiši Gospodovi.

Le kaj bi počel kmet v nebesih, če bi ne imel tudi tam gori polja, gozda in živine? Zlatih palač bi se kmalu naveličal in sredi angelskih koncertov bi pogrešal domače harmonike in pastirske piščali. In kaj naj se, dobra duša, pomeni s škofi in vitezi? Preučenih pogovorov ni vajen, o vremenu in poljskem delu pa se v nebesih gotovo ne menijo. Toda Bog skrbi za vse, pa je dal tudi kmetu svetnika, ki pozna kmečko življenje in ki bi tudi v nebesih ne mogel strpeti brez svojih voličkov in zemlje: Ko bo stopil naš kmet čez nebeški prag, bo že zagledal svetega Izidorja, nebeškega kmeta, pastirja na božjih poljanah, pevca ob rajskih potokih... Prav gotovo mu bo sveti Izidor prvi pritekel naproti, saj visi njegova slika v slehernem kmečkem domu... Na njej kleči svetnik sredi travnika, pod hribom s cerkvico, ki ima dva stolpa in rdečo streho. Spredaj orje na rumeni njivi angel z zlatimi krili, plug pa vlečeta dva rjavordeča volička. Na desni rase veliko, brestu podobno drevo s stremi krošnjami... Te slike se nikoli ne morem dovolj nagledati. Zdi se mi kakor posvečen odmev kmetovega trpljenja. Prav na to sliko mislijo otroci, kadar pojo:

»Svet Izidor ovčice pasel,
lepo žvižgal, še lepše pel...«

In sveti Izidor jim dela družbo na polju in paši ter varuje kmetu hišo in hlev...

Da, toda hišo in hlev varuje tudi sveti Florijan: operjaničeno čelado ima in rdeče bandero ter izliva iz rumene golide vodo na gorečo cerkev. Njegov bojni tovariš sveti Jurij pa varuje naše duše pred hudičevim zmajem. Velik junak je, čeprav ima obraz petletnega, prestrašenega otroka, kajti ni kar tako poriniti sulico v žrelo zelenega zmaja, iz katerega mu šviga ogenj...

In končno podoba zadnje večerje: trinajst mož je zbranih okoli okrogle mize. Eden drži v rokah kelih in kruh. Nemo strmenje je v teh obrazih, božja beseda jim zveni v ušesih — še nas napolnjuje, še nas posvečuje. V to sliko se ozira kmet, kadar moli: »Daj nam danes naš vsakdanji kruh...« — Toda z grozo zagledam, da ima eden izmed dvanajsterih mošnjo v rokah in zelenega hudiča za vratom...

O, preprostost steklenih podob, odrobljena z nerodnimi črnimi okviri, kakšna pesem zveni iz tebe, kako velike stvari nam hočeš povedati! Česar ni zmogla prebrisanost modrijanov, je tebi uspelo: priklenila si nam srca na lestev med nebom in zemljo.

Kajti to lestev ti pomaga presti sam Sveti Duh, ki se spušča v stekleni krogli nad mizo. Resnično se spušča iz nebes, čeprav se nam zdi, da visi le na dolgi žimi izpod stropa. Vse preveč verjamemo samo očem in premalo srcu. Srce pa nam pravi, da Sveti Duh resnično biva v naši sredi: iz vsake modre besede zveni in iz vsake molitve. Druži nas z vsemi, ki verujejo vanj.

Steklena buča se lepo sveti in okna odsevajo v njej s svojimi križi in rožami. Včasih se mi zazdi, da golobček v njej nalahno utriplje s krili, tako nalahno, kot bi naletaval sneg. Njegovo telo je iz zlatega in srebrnega staniola in v rdečem kljunu drži papirnato hostijo. Peruti in rep so mu iz pahljačasto nabranega papirja in pod njim so rože iz rdeče volne. Tako visi nad mizo ter nas gleda z velikimi rdečimi očmi. Vera naših očetov in mater je vedela, da mora Sveti Duh blagoslavljati s krili vsa naša dela, ter ga je hotela vedno imeti pred očmi...

V navzočnosti teh dobrih nebeških gostov nad mizo smo razgrnjena njiva. Vsaka naša beseda in kretnja dobi lepši pomen in je polna novega upanja. Srca se nam očiščujejo pred njimi do dna. Niti najmanjši greh nam ne ostane prikrit, vse se razgalja — pa tudi odpušča. Ena sama očetova ali materina kretnja pred križem zaleže za devet pridig. Ni me zlepa pretresel kak stavek tako kakor besede iz »Mojega življenja«:

»Takrat se je zgodilo nekaj zelo čudnega. Mati me je prijela narahlo za obedve roki, šla je z menoj preko izbe v kot pod razpelom, tam me je prekrižala trikrat po vrsti. ‚Ti moj fant!' je rekla. Nato pa na glas zajokala, sam ne vem zakaj.«

Jezus, naš trpeči brat, ne sme nikoli zapustiti svojega kota, kakor ne lastovka svojega gnezda pod napuščem. Tudi če hišo prodajo — Bog mora ostati, ker je hiši temeljni kamen in vez njenih oglov. Le za božič se umakne jaslicam: Mož bolečin napravi prostor Otročičku, ki je že določen za trpljenje. Tako spremljamo Boga vse leto v njegovem veselju in bridkosti in Bog nas v veselju in žalosti. In svetniki se nam vse leto nasmihajo z rdečimi ustnicami ter se pomenkujejo z nami. Ne slišimo njih besed, toda srca jih čutijo.

Oljčna vejica z blagoslovom zadnje cvetne nedelje je zataknjena za ramena križa — varuje nas pred hudo uro ter odganja bolezni od hiše.

Na prtičku pod križem kljujeta dva bela golobčka klas in grozd.

Gledam in čutim, kako me vsega prevzema dobra milost.

Drič:

Našla sem POT in CILJ

Poletno sončno nedeljsko popoldne.

Nad slovensko pokrajino pod Obirjem vlada božji mir. Žitno klasje valovi pod lahnim vetrom, mak blesti med njimi kakor rdeč rubin. Na sadnem drevju šelesti zeleno perje. V smrekovih gozdovih se oglašajo ptice pevke. Visoko nad gorami plava orel v sinjih višavah.

Po poti med cvetočimi travniki stopa mlada vaška učiteljica Stanka. Zdi se podobna ljudem, ki bi radi poleteli iz samote s ptiči daleč čez plan. Težko se udomačijo med gorskim kmečkim ljudstvom. Pogled ji strmi v lepo Podjunsko dolino z bleščečimi jezeri, Velikovcem in gosto razsejanimi vasmi in belimi cerkvami — v slovenski koroški svet s srebrnim pasom v narodnih pesmih opevane Drave.

Stanka pričakuje prijateljico Slavico, ki pride k njej za nekaj dni na oddih. Po dolgih letih se zopet snideta. Kakšna je neki mlada zdravnica? Ali ima na obrazu še vedno male pege? Ali je še vedno tiha in skromna?

Mlada učiteljica vzame iz torbice zrcalo in motri svoj obraz. Moderna frizura kostanjevih las, lepe sivorjave oči, malce bleda lica brez gubice. Čeprav živi v gorah, se skriva pred soncem, da je ne more obdariti z zdravo rdečico. Iz torbice potegne črtalo z rdečilom in si olepša lica in ustnice, da je zadovoljna sama s seboj. Lepota in veselje — to je pravica mladih ljudi.

Ob poti teče bistra Bela izpod visokih Karavank. Kristalno čista voda veselo skaklja po belem produ med zelenim grmovjem in travniki. Na mirni gladini se svetlikajo drobni valčki.

Slavica prihaja po poti. Ob gozdu se srečata prijateljici, si stisneta desnici, se objameta in poljubita. Stanka vzame prijateljičin kovček. Roko v roki gresta počasi proti gorski vasi in govorita o mladostnih dneh, o deželi sanj in veselja.

Stanka se niti ne zaveda, kako hiti pripovedovati o svojih študijah v Celovcu, o očetu železničarju, materi, bratu in sestri.

»Sediva in malo počijva!« prosi Slavica.

Tam ob Beli sedeta na klopico pod košato hruško. Slavica poboža nalahno prijateljico po laseh. Stanka utihne in gleda Slavico, ki ima še vedno pege po licih in skromno gladko počesane lase. Okrog oči in na čelu se pojavljajo male gube. Obraz in oči odražajo notranjo umerjenost kakor nekdaj.

»Slavica, ali si zadovoljna in srečna?«

»Da, zadovoljna in srečna sem.« Mlada zdravnica gleda v daljavo, kot bi nekaj razmišljala. Nato pa začne pripovedovati:

»Ko sem končala zdravniške študije na Dunaju, sem dobila službo v tamošnji veliki bolnišnici. Sedaj sem zaposlena v celovški bolnišnici. Hišo je med vojno porušila bomba. Stanujem pri stari gospé v predmestju.«

»In mati in oče?«

»Oba sta umrla pod ruševinami lastne hiše v Beljaku.«

Na Slavičinem obrazu se pojavi težka bolest, solze ji silijo v oči. Stanko gane prijateljičina žalost. Zato hoče obrniti pogovor v veselejšo smer.

»Slavica, mlada si, in da ne boš samevala, se poroči!«

»Moj zaročenec je padel v vojni.«

Iz gozda se čuje detljevo kljuvanje po smrekovem lubju kot bi zabijal grobar žeblje v krsto. V zvoniku vaške cerkve bije ura sedem.

»In ti trdiš, da si zadovoljna in srečna, Slavica?« krikne Stanka in solze ji prilezejo v oči.

»Da, Stanka, preživljala sem strašne dni in izgubila skoro sleherno veselje do življenja. Tedaj sem v težki uri bednega razmišljanja in obupa prosila Boga pomoči. Razodene naj mi, kaj naj počnem, da najde moje življenje svoj cilj in pomen. Prosila sem, prosila in molila. In spoznala sem, da mi je Bog poslal toliko trpljenja, da sem ga prenesla, nato mi je pa obrisal solzni obraz in dal tolažbo.

Dodelili so me v bolnici otroškemu oddelku. Stanka, otroci so bili cvetke mojega življenja, zlasti slovenski otroci. Osebna bolest je minila, sočutje je rastlo. Trpela sem z materami. Če so po kratkem obisku morale oditi, sem se trudila, da nadomestim njih ljubezen pri otrocih. Vrela mi je iz srca, sijala iz oči, kazala se je v dejanju. In otroci so jo videli in čutili.

V raznih bolniških oddelkih sem videla umirati ljudi. Videla sem, ko so umirali taki, ki so svoje življenje zapravili, videla sem, kako so umirali taki, ki so ga preživeli v zvestem izpolnjevanju svojih dolžnosti. Tiste ure so govorile bolj glasno kot najboljši pridigar. Skoro vsem umirajočim je bil Bog edina tolažba. Te ure so me učile še bolj ljubiti Boga in revnega človeka.

V najtežjih trenutkih bolnikovega življenja, v njegovi smrtni uri, sem mu stala na strani. Če me je prijel za roko pred vrati večnosti, sem govorila prepričevalno o nebeški domovini, v kateri toliko ljubih čaka nanj.

Stari koroški Slovenki sem pred smrtjo dejala: »Takoj pridete v nebesa, mamica. Sveti Peter čaka na vas in sveti vam z lučjo, ki nikoli ne ugasne. Tam se snidete s svojimi dragimi in pogovorite brez skrbi po slovensko. Tam bodo vsi jeziki enako cenjeni in spoštovani.« Prijela me je za roko, se zasmejala in umrla.

Glej, Stanka, zato sem srečna in mirna. Tako gledam življenje, ki nima namena, da bi le nam služilo in nam sladilo ure. V svojem poklicu moramo služiti ljudem in jim biti krepka upora. Naša dolžnost je, da stojimo na strani zlasti svojim rojakom in rojakinjam, dajemo poguma in zaščite onim, katerim so se povesile peruti in ne morejo vstati iz lastne moči.

In ti? Ali nisi zadovoljna in srečna? — Tvoj poklic je prav tako materinski kakor moj. Kako lepo priliko imaš, da kot učiteljica vzgajaš in učiš slovensko koroško deco v slovenskem jeziku in narodnem duhu, ji stojiš na strani z vzgledom in nasvetom! Poglobi se v težave in skrbi deklet in mater, pomagaj jim napredovati v gospodinjskih in materinskih poslih! Dajaj jim slovenskih knjig, čitaj jim, vodi jih! Nikoli ti ne bo dolgčas v gorski vasi med preprostimi, a duševno in telesno še zdravimi in nepokvarjenimi slovenskimi ljudmi. In Bog bo blagoslovil in plačal tvoje delo z bogatimi uspehi.«

*

Zadnji sončni žarki zlaté visoko obirsko gmoto in se poslavljajo od mirne pokrajine. Srebrni pajčolan večernega mraka stresa polagoma svoje trakove nad vasjo, nad gozdom in šumečo Belo; cvetke se nagibajo v tiho spanje, ptičji spev je utihnil, iz doline ob Dravi vstajajo meglice nalahno, kot bi bile zasanjane v pravljični čar. V vaškem zvoniku se oglasi zvon. Zdravo Marijo zvoni. Roke starih in mladih se sklepajo v molitvi.

Stanko oblije rdečica po licih ob prijateljičinih besedah. Iz torbice vzame dozico z rdečilom in črtalom in jo vrže na dno bistre Bele, stopi do njene čiste vode, umije v njej svoj obraz in ustnice in izpere obenem iz duše vso nesnažno in zlagano miselnost. Nato hiti k Slavici, jo objame in prime za roko.

»Hvala ti, Slavica, za pot, ki si mi jo pokazala. Po njej pojdem.«

Prijateljici odideta v vas. Stanki je toplo pri srcu. Zdi se ji, da jo gladi božja roka in da ji duša poje veselo pesem: »Našla sem pot in cilj.«

Na planini vriskajo pastirji, v dolini pojo fantje.

Za dobro voljo

Higijena

Ko je gospod profesor Megla po kosilu jedel češnje, je radi higijene vsako češnjo posebej pomakal v kozarec vode, da bi jo opral nesnage in bacilov. Ko pa je postal žejen, je pozabil na higijeno in vzel tisti kozarec vode in jo spil.

Na ladji

Zdravnik na ladji je imel navado, da je zdravil mornarje z morsko vodo. Nekoč je nastal vihar, ki je zasukal ladjo kakor orehovo lupino in zdravnik, ki je bil slučajno na krovu, je odletel kakor list med valove.

Mornar, ki je to opazil, je javil kapitanu:

»Gospod kapitan, naš zdravnik je padel v svojo lekarno...«

NARODNI OBIČAJ:

Trgatev pri nas

Kruh in vino sta najžlahtnejša pridelka. Zanju se poti in trudi slovenski gospodar, zanju moli in ob pretečih vremenskih nevarnostih trepeta. Zato je pa tudi tedaj, ko žanje in mlati in kruh spravlja v kaščo veselo in srečno njegovo srce. Ko se pa približa čas trgatve in naloži na voz polovnjake in s trgači odrine v gorico, je kar praznik v njegovi hiši.

Trgatev se na Slovenskem začne, kakor je pač v kraju toplo, kakor pač sonce grozdje zmedi. Najzgodnejša je primorska trgatev. Tu se »bendima« ponekod, n. pr. v Beneški Sloveniji, včasih začne že takoj po Mali maši (8. septembra). V Brdih pa sv. Miho (Mihael) »odpira kleti in vendimo«. Tudi v Istri in na Vipavskem je zgodnja trgatev. Na Kranjskem, po Dolenjskem in Beli Krajini jo tudi navadno že sv. Mihael (29. septembra) napove, medtem ko je na Štajerskem vse v branju šele sredi oktobra.

Vsepovsod po Slovenskem pa je trgatev vesel in velik praznik. Na Štajerskem, n. pr. na Ptujskem polju, gospodarji in gospodinje pridnim delavcem, ki so hodili na poljsko delo, že vse leto obljubljajo, da jih bodo v jeseni vzeli s seboj v branje ali bratvo tja v Haloze ali na Goričko (Slovenske gorice). Takrat povabijo tudi svoje prijatelje. Ko se oglasijo klopotci in prično s svojimi macleki prijetno nabijati po črešnjevi deski ali železni kosi, je pričakovanje vedno večje. Na Štajerskem namreč klopotci napovedujejo zorenje grozdja, dočim na Dolenjskem poslušajo, če že murenčki pojo. Viničarji pridno pregledujejo gorico in težko čakajo trenutka, da bodo stopili med polne trte.

Na Štajerskem zakoljejo za trgatev prvega jesenskega, nalašč za branje zrejenega prašiča, debelega »prolenka«. Gospodinja pa pripravi sira in bele moke za pomalo drugače kot n. pr. na Krasu, kjer je puran mora za trgatev darovati svoje življenje. Tudi v drugih krajih Slovenije, ne samo na Štajerskem, ob trgatvi dobro jedo. Na Dolenjskem na Trški gori, v Gadovi peči pri Sv. Križu na Krškem polju, v Beli Krajini okoli Semiča, povsod so tedaj židane volje. V teh krajih so navadno gospodarji malo dalje od svojih vinogradov, ker so vasi stran od vinskih goric. To je malo drugače, kot n. pr. na Krasu, kjer je trta takorekoč sredi polja in v bližini domačije. Tam kjer hodijo daleč v trgatev, se dobro otovorijo z raznimi »dobrotami« in vinskimi posodami. Vse naložе na voz, zraven posade še otroke in odrinejo proti goricam.

Po dva in dva »berača« se postavita v eno red, k eni planti, kot pravijo na Primorskem. Preden se trgatev začne, so ponekod po Slovenskem po stari navadi prej ustrelili. Taka navada je bila včasih na Vipavskem, pa tudi drugod. Gospodar se je pokrižal in voščil trgačem srečo, preden so začeli. Trgači imajo pri sebi lesene škafe, ali čebre na Primorskem. S posebnimi noži »vinjeki« ali »kljukci«, kot jim pravijo v Brdih, odrezujejo grozde. Otroci pa so že dolgo ostrili svoje »fouče«, s katerimi tudi pomagajo odrezavati grozde.

Tam, kjer se vinogradi spenjajo v hrib, začno navadno trgati na spodnjem koncu, se pravi, pri spodnji »grabici« (parceli), pri spodnji »baži«, spodnji »lehi« ali na spodnjih »stopnicah«, kakor imenujejo v različnih krajih naše zemlje ta konec vinograda. Potem se dvigajo vedno više proti vrhu gorice ali k »sepu«. Zastavni fantje si oprtajo »pute« ali »brente«, to so naši primorski »brentači«, v roko pa palico, v katero vrezujejo, koliko bent so že odnesli iz vinograda. Iz teh zarez, iz tega »rovaša«, kot to imenujejo, lahko gospodar že približno izračuna, koliko bo vina. Nosači, »brentači« so navadno tisti, ki so že dosti delali v vinogradu, ki so recimo pomagali »rigolati«, zemljo kakih osemdeset centimetrov prekopavati, ali so »kolili«, kolje k trtam postavljali in podobno. Na vsak način imajo prednost tisti, ki so pri kopi vihteli težki pikon, motiko.

Trgači so navadno zelo veseli. Pojo in vriskajo in zbijajo šale, da je kaj. Radi ponagajajo tudi trgačem v sosednji gorici, zlasti ko se jim bolj približajo. Na Štajerskem si posebno radi oponašajo grbe, ki jih v Slovenskih goricah ima vsak vrh in vsaka graba. Taki grbi so n. pr. raki, žabe, repe, orehi, lešniki, tudi klobase in še drugi. V verzih potem drug drugim nagajajo, malo za šalo malo za res.

Da dobra volja ne poide, skrbi pijača, nova in stara, ki je ni malo. Marsikje na Dolenjskem je navada, da tisti gospodarji, ki jim je že zmanjkalo staro vino, že pred trgatvijo sami pobero zrelo grozdje in iz njega napravijo prvo vino. Tako imajo potem trgači, ki niso samo iz domače hiše, pijačo med delom in pri kosilu. V Brdih prinese gospodinja kosilo v brajdo pod kostanj. Na Štajerskem pa posedejo na sepu ali pa gredo v sobo v viničarijo. Glavna gostija je pa vedno zvečer, na Primorskem navadno koštrun na krompirjevi polenti, na Štajerskem razne vrste pogač in mesa. Po večerji vprizore trgači razne ljudske igre ali pa gredo ven pod milo nebo, kjer zakurijo kres in si pečejo kostanj. Ogiasi se tudi harmonika in vesela pesem. Gospodinje so navadno vedno poskrbele in popazile, da je bila zmeraj vsa zabava dostojna in poštena.

Tudi domačemu gospodarju je bilo vedno veliko na tem, da se v njegovi gorici ne godi kaj nerodnega, da bi se potem po fari ne govorilo o tem. Zato tujci niso dobrodošli, od domačih pa lahko vsakdo ve, da je zadnjič v trgatvi, če bi delal kake neumnosti. Vendar ta očetova in materina resnoba ne moti veselja.

Fantje morajo od časa do časa pomagati tudi pri preši. Že čez dan, ko nosijo v brentah grozdje v ozke kadi na vozu, v tako imenovane »ornice«, ali pa naravnost v prešo, morajo večkrat pomagati pripraviti prešo. Če je preša novejša, »moderna«, je treba posebne pozornosti, če pa starejša, pa še veliko bolj. Po prastarem načinu so svojčas na Dolenjskem in v Beli Krajini grozdje spravili v kadi in korita, po njem hodili ali pa s kiji in koli tolkli; mošt je tekel v posode pod koriti. Na vzhodnem Štajerskem moški po nabranem grozdju v široki trnici, nizki štirioglati kadi najprej z bosimi nogami poplešejo in grozdje tako zmečkajo. To delajo kar sproti, čez dan, med tem ko v Brdih čakajo večera, da tedaj fantje grozdje zmastijo. Tropine gredo potem v prešo. Možje naredijo koš ali kletko, kamor natlačijo zmečkano grozdje. Koš ali kletka morata biti v kadi skrbno in pravilno naložena ,da prideta točno pod velik ,težak ,navadno nekaj stolet star hrastov hlod ali »prešpanj«, ki je na enem koncu vtaknjen med visoki »preslici« in zgoraj in spodaj založen z »rigli«, na drugem koncu pa moli daleč ven iz preše in je skozenj zvrtan »žmek« (matica), skozi katerega gre debelo vreteno s težkim kamnom spodaj. Kadar je kletka ali »koš« naložen in postavijo med »koš« in »prešpanj« močno okroglo podlogo, začno vreteno vrteti in »prešpanj« obešati. Podloga se vedno bolj pogreza v koš ali kletko, mošt pa kar brizga ven.

Pri stari leseni preši pravijo Brici spodnjemu delu »pod«. To je glavni podstavek. V sredini poda je postavljen kol, nekak vijak, ki ga imenujejo »turklja« ali pa »strženka«. Na ta stržen ali strženo navijajo leseno težilo, tako imenovano »pogačo«, na pogačo pa pritisnejo še »koštruna«, težko leseno težilo, da stisne pogačo, da tako stisnjene in z vrvjo navezane tropine izločijo zadnje sokove »prešanine«.

To je veselja, ko vrtijo prešo, ko mošt teče, kot bi izviral iz skale. Kar teče samo, nazivajo v Brdih »vinski cvet«. Prešenino brž spravljajo v razne posode. V Brdih pravijo največjim posodam, ki držijo 4 do 12 hl, »lodrica«. »Kvinč« je posoda za 85 hl ali 6 veder. Eno »vedro «je torej šestina »kvinča«. Belokranjci spravljajo svoja vina v »vedra« (kakih 28 l) in v za polovico manjša barilca. Štajerci se postavljajo z velikimi štrtinjaki, polovnjaki (300 l) in šterkami (100 l).

Na Dolenjskem nosijo brentači polne brente grozdja ali v zidanice, v kadi, če je zidanica blizu vinograda, ali pa v sod, ki stoji na vozu in ga potem odpeljejo domov ali pa v zidanico. V zidanici najprej grozdje zmeljejo. Potem pa ostane kad pokrita dva do tri dni. Če ima vinogradnik dosti pridelka, potem stoje v zidanici tri, štiri ali celo več kadi. Ko so trgači opravili svoje delo, čaka samo še gospodarja nadaljnje delo. Pogosto hodi v zidanico, ali pa je nekaj dni sploh tam, pripravlja in pomiva posodo in sode, ki jih bo napolnil z vinom. Okrog kadi hodi in posluša, ali so glivice v kadi že pričele svoje delo. Ko se to zgodi, odkrije kad in prične prešati. Navadno je zelo veliko čistega vina na vrhu, zato ga zajema in naliva v sod. To, pravi, da je čista »župa«. Ko je »župo« »spodlil«, potem nosi zmleto grozdje v prešo. Vesel in dobre volje je tiste dni gospodar. Ne premakne se iz zidanice. Gospodinja mu skrbno streže: takrat je vedno kaj boljšega pripravljenega zanj. Če gre sosed ali znanec mimo zidanice, ga povabi k sebi in mu da pokusiti novi pridelek. Sodi se polnijo in gospodarju vedno bolj žare oči. Dolenjski vinogradnik ne meri navadno vina na litre, ampak na »istrajhe«, to je 56 litrov.

Iztisnjeno in sprešano grozdje nalaga vinogradnik v posebni prostor, ali pa ga sproti spet razkoplje in da v posebno kad, ter nanj nalije vode. Vse to potem pomeša, pusti dalj časa tako, nato pa znova preša. To je potem takoimenovani »pitjot«, ali »pikolit« ali na Dolenjskem »trešč̌k«. To je seveda slabše vino, ker je v njem mnogo vode in ga rabijo navadno poleti v veliki vročini za žejo.

Vinska preša je vinogradniku zelo dragocena. Tu se vinski pridelek, za katerega je toliko truda in skrbi, pretvarja v mošt in potem v denar in kruh, prav kakor poje pesem:

Prišel bo sv. Martin
v naše gorice,
iz mošta bo storil vin',
iz vina petice.

Zato vinogradnik spomladi na cvetno nedeljo dene marsikje na Slovenskem na prešo blagoslovljeno oljko.

Ko je trgatev končana, hodijo pastirji med trtami in iščejo ,če so trgači kaj pustili na trtah. Pravijo, da paberkujejo. Okoli zidanic pa prijetno diši po novem moštu in gospodinja navadno obesi nad sode velike, lepe grozde, ali posamezne, ali pa kar odreže del trte. Ti grozdi potem visijo še preko sv. Martina, včasih pozno v zimo. Ponekod v Slovenskih goricah narede nekak svečan obred, ko snamejo zadnji grozd iznad sodov.

Sedaj so vinogradi osameli. Rumeni listi počasi odpadajo, trte bodo samevale in čakale spet sončnih spomladanskih dni in novega življenja. Sedaj je deležen vse časti in pozornosti mošt. Ta pa vre v sodih. Po starem so v Brdih na sodih »veko« obdali z ilovico, da med vrenjem ni mošt kipel iz sodov. Pravijo ,da se sodi med vrenjem pogovarjajo. Ta razgovor med sodi traja do Vseh svetih, »vahtov«, ali do sv. Martina. Šele tedaj postane mošt vino in vipavski, briški in razni drugi vozniki ga naložе na vozove in odpeljejo v širni svet. Zlasti ponosni so Kraševci, ki vozijo teran. Rdeči ali črni teran po njihovi sodbi ni vino, ampak samo teran. Gotovo je, da je teran najboljše in najzdravilnejše vino, ki ga rodi katera koli trta na Slovenskem.

Taka je trgatev in tako je veselje in sreča in stari običaji ob trgatvi na Slovenskem. Od naših pokrajin samo Gorenjska in Koroška ne poznata vinogradov, zato pa jih je v sosednjih pokrajinah več, tako da nikjer na Slovenskem ne stradamo domačega vina. V tožnih in težkih dneh razveseljuje potrta srca vino. Zato so resnične besede našega pisatelja Cankarja, ko je zapisal, da je Bog odločil takrat, ko je ustvaril ta naša »Nebesa pod Triglavom«: »Veseli ljudje bodo živeli tod, pesem bo njih jezik in njih pesem bo vriskanje!« Kakor je rekel, se je zgodilo.

Oroslav Sejavec:

Pogled na morje

Bleščč̌r se v soncu ploska morska plan,
otoka grba vzpenja se iz morja.
Glej, svet ujel je v zlate dlani dan,
pognal ga v stajo sinjega obzorja!

Zakaj, o človek, si ves tih, teman,
zakaj si hrapav, trd kot hrasta skorja?
Naj blesk duhá, sijaj oči, tvoj glas
sprosti, prelije se v življenja kras!

Čuj, več kot morje, otok in nebo,
več kot vesoljstva je tolmun brezdanji,
so tvoje svetle misli, ki se pnó
v nebesa, k Bogu skozi svet zunanji,
da tam v ljubezni božji zacvetó.
Zdaj moli, delaj — orji, sej in žanji,
dokler te v prah ne zmelje zemlje moč
in te ne stre, zagrne smrti noč!

Simon Rutar:

KRALJ MATJAŽ

Kralj Matjaž je v narodni pesmi podoben srednjeveškemu vitezu, ki ne najde doma miru, temveč pohaja od grada do grada in išče nenavadnih dogodb. Kar je napravil Matjaž, bi bil storil lahko vsak drug vitez: zato ni bilo treba ogrskega kralja Matije Korvina (1458 — 1490).

Matija Korvin ni bil pri Turkih nikoli ujet. Pač pa je bil njegov oče, Ivan Hunjadi, dvakrat v njihovi ječi. Ta Hunjadi je znan v hrvatskih narodnih pesmih pod imenom Janko Sibinjanin, t. j. Erdeljec. Tudi Slovenci imamo narodno pesem o njem: Ženitev Janka vojvode. Ivan Hunjadi je bil velik junak in se je skoraj vse življenje bojeval zoper Turke. Leta 1446 so ga izbrali Ogri za deželnega oskrbnika, dokler bi mladoletni Ladislav Posmrtni sam ne prevzel vlade. Hunjadi je umrl za kužno boleznijo 11. avgusta 1456. Zapustil je dva sina. Starejši ni imel očetovih zmožnosti, drugi, Matija je bil še mlad. Zato so izvolili Ogri celjskega grofa Ulrika II. za državnega upravitelja. Po tej časti je Celjan že dolgo hrepenel. Toda Hunjadijevci so ga črtili in mu zavidali srečo. Zvabili so ga v trdnjavo Beli grad in ga ubili 8. novembra 1456.

Zgodovina celjskih grofov je tesno povezana z usodo slovenskega naroda. Njihova posestva so bila raztresena po vseh slovenskih deželah. Na Kranjskem so imeli na primer sedem in dvajset gradov in mest, na Koroškem osemnajst. Pripoveduje se, da so se bili začeli imenovati vojvode vseh Slovencev. Vsekakor so celjski grofje posredovali zvezo med Slovenci in Ogri. Bili so navadno hrvatski bani, zatorej ogrski dostojanstveniki. Zaradi svojih posestev na Ogrskem so postali ogrski velikaši in bili zvesti zavezniki ogrskih kraljev. V Turkih so imeli Slovenci in Ogri skupnega sovražnika; zato je naravno, da so se ga skupno branili. Bojevali so se zoper nje v vseh Hunjadijevih bojih, navadno pod Hermanom II. Tako se je slovenski junak udomačil na Ogrskem, ime ogrskega junaka pa se je razglasilo tudi med Slovenci.

Celjski grofje so bili v očeh Slovencev veliki junaki. Sorodnik Slovencem tako priljubljenega Krištofa Lambergerja, Friderik Lamberger, je bil zvest spremljevalec zadnjega Celjana Ulrika II. A kakor prisoja ljudstvo dejanja vseh Lambergarjev le Krištofu, tako je združilo tudi okoli osebe kralja Matjaža mnogo slavnih dejanj, ki so jih izvršili razni junaki. Celjski grofi so bili preminili, Hunjadi je umrl, njihova dela pa so ostala, teh ljudstvo ni moglo pozabiti. In ker niso živeli več njih izvršitelji, jih je narod prenesel na njih naslednika Matija Korvina.

Da se je ogrski kralj Matjaž tako zelo prikupil Slovencem, ima svoj vzrok v tedanjem družabnem in gmotnem stanju našega naroda. V drugi polovici 15. stoletja se je godilo Slovencem neizrečeno slabo. Turki so obiskovali leto za letom našo domovino, jo plenili, uničevali njeno blaginjo in odvajali v sužnost njeno mladino. Poleg tega so prihajale iz jugovzhodnih dežel v velikanskih rojih požrešne kobilice ter ugonabljale vse zelenje na polju in vse listje po drevju. Vrh vseh nesreč pa so žulili ubogo ljudstvo še neznosni davki. Nasproti pa so živeli takrat ogrski kmetje v najsrečnejšem miru. Njihov kralj Matija Korvin je bil najboljši kmetijski prijatelj ter jih je vedno branil, da jih niso preveč zatirali plemiči in graščaki. Sam je šel v vinograd, prijel za motiko in zahteval od svojih spremljevalcev, naj tudi oni kopljejo z njim, da poskusijo, koliko mora trpeti ubogi kmetovalec. Ta njegova dobrota se je razglasila tudi med slovenskimi kmeti in njegovo ime se je razlegalo od ust do ust. Razen tega je bil Matija hraber junak, ki je znal ubraniti Turkom, da niso plenili njegove države. Od svojega očeta je podedoval blesk junaštva in slavo nezmagljivega krotitelja Turkov. Mnogo Slovencev, zlasti s Kranjskega, je služilo v njegovi vojski in Matija se je posebno zanimal za kranjsko deželo; saj jo je celo nameraval kupiti od cesarja Friderika. Zato se je vsem Slovencem zelo priljubil. Še bolj pa se je raznesla njegova slava, ko si je 1485. osvojil »cesarski Dunaj« in začel stolovati v njem. Kako bi bilo torej mogoče, da bi se Slovenci ne spominjali takega moža tudi v svojih narodnih pesmih?

Lepa Matjaževa nevesta Alenčica, je najbrž bajno bitje. Slovenci pripovedujejo, da je Alenčico rodila jutranja zora, da je bila nebeška devica in da so jo rojenice zibale v zlati zibelki. Kakor Matjaž tudi ona ni umrla, temveč se je vzdignila nazaj v svetle oblake. Alenčica je Slovencem zelo priljubljeno ime. Tudi Lambergarjeva in Markova žena sta se imenovali tako.

Junaške pesmi nas torej spominjajo zgodovinskih dogodkov ,ki jih ne imenuje niti čas niti prostor. V njih se pridevlje enemu samemu junaku, kar so storili vsi njegovi vrstniki ali pa vsa njegova doba. Tak junak ni zgodovinska oseba, temveč poosebljenje vseh junaških dogodkov kakega časa. Poznejše junaške pesmi pa pripisujejo že znanemu junaku sploh vse važne dogodke ,naj so se zgodili pred njim ali za njim.

Za naše gospodarje

Najlepši letni čas

Minula je poletna vročina, že nas samo rahlo božajo sončni žarki. Čista je modrina neba, tako beli so redki oblaki. Pisani, polni cvetja so vrtovi, srce se nam širi v tej lepoti.

Povsod nas vodi pot mimo sadonosnikov in med sadonosniki, veje so upognjene, skoraj se lomijo pod težo zrelega sadja. Povsod srečujemo naravo, polno obloženo z jesenskimi darovi.

Najlepši letni čas je j e s e n, ko plačuje narava delo in trud celega leta ter tolaži ljudi v bridkostih, ki jih eden drugemu sami prizadevajo.

Že se zbirajo znanilke vigredi, poslavljajo se lastovke. Krožijo visoko pod oblaki, posedajo po strehah in na zvoniku ter na brzojavnih žicah. Nenadoma cvrčanje potihne, pa samo za kratek čas, ena lastovka da znak: istočasno se dvignejo vse in odletijo. Še dolgo brni za njimi brzojavna žica, kakor bi jih hotela pozdravljati, se od njih posloviti, jim želeti srečno pot in še srečnejše svidenje v novi vigredi.

Z vsem razkošjem in vso lepoto se poslavlja narava od nas, za zimo se že pripravlja, za spanje ,vendar pa tudi že istočasno za vstajenje, za novo življenje v vigredi.

Oni lepi mesec je tu, ko se vrača živina s planin, vsa okrepčana z višinskimi sončnimi žarki in sočno pašo, da bo lahko preživela zimo v zaprtih, večkrat zatohlih in temnih hlevih.

Napravimo kompost!

Jeseni je v gospodarstvu vse polno raznih odpadkov in ostankov, ki gnijejo in preperijo na raznih mestih na dvorišču in na vrtu ter prej škodujejo kakor koristijo. Vse te odpadke in ostanke je treba zbirati, spraviti na določen prostor in napraviti iz tega kompost.

Kompost je izredno sredstvo za izboljšanje zemlje in je važno dopolnilo hlevskega gnoja, katerega vedno primanjkuje v gospodarstvu. Dobro pripravljen kompost po svoji vsebini in po sestavi hranilnih snovi ne zaostaja mnogo za hlevskim gnojem.

Kompost je še veliko premalo znan in upoštevan pri naših kmetih vendar je ravno z napravo komposta mogoče zbrati mnogo rastlinskih hranilnih snovi, ki drugače brez vsake koristi propadejo.

Za n a p r a v o k o m p o s t a pridejo v poštev predvsem razni ostanki in odpadki zelenih rastlin, v kolikor jih ne pokrmimo. Nadalje plevel, dokler še nima semena. Nadalje razno listje in vejevje, vse vrste kuhinjskih odpadkov in drugi ostanki v gospodinjstvu, zidni odpadki, straniščnik, ako ga ne zvozimo na travnik. Dobro je tudi cestno blato, nadalje lesni pepel, nikakor pa ne premogov ugasek. Na kompost spadajo razni ostanki pri klanju živali, ki jih drugače vržemo v vodo ali pa pustimo, da kje brezkoristno gnijejo. Na kompost spadajo še odpadki perja, parkljev, rogov, usnja in slično.

Ne spadajo pa na kompost bolne rastline in njihovo perje ter listje, nadalje razbito steklo in posoda, kamenje, žica, žeblji, konzervne škatlje in podobno. Bolne rastline in njih deli prenašajo na kompost in nato naprej na njive in travnike razne bolezni. Nekateri preje našteti predmeti pa nikdar ne preperijo, ne dajejo zato nikakih hranilnih snovi in so večkrat nevarni za zdravje živali.

Kompost naj bo na kakem senčnem prostoru, kjer mora biti dosti prostora za premetavanje kompostnih kupov, ker traja dve do tri leta, da kompost dozori in daje dober gnoj. Zato napravimo vsako leto poseben kup komposta.

Vse zbiranje raznih odpadkov pa ne pomaga dosti, če s kompostom pravilno ne ravnamo. Kompostni kup moramo vsaj enkrat na leto premetati in pri tem temeljito premešati. Najboljše je, ako premetavamo kompost v zimskih mesecih, ko je tudi največ časa in more nato še mraz vplivati na razkroj posameznih sestavin komposta.

Da kompost dobro zori, mora biti vedno vlažen in ga polivamo zato večkrat z gnojnico ali vodo. Vendar pa moramo pri tem vedeti, da vlaga koristi, mokrota pa škoduje, torej vse do prave mere.

Ne smemo pustiti ,da kompost preraščajo razni pleveli ,ki samo jemljejo hrano in mogoče še tvorijo novo seme, s katerim nato zaplevelimo njive, ko trosimo kompost.

Kupi komposta ne bi smeli manjkati v nobenem kmečkem gospodarstvu: lepše bo pospravljeno po dvorišču in okoli gospodarskih poslopij in imeli bomo dober gnoj.

Mislimo na to sedaj v jeseni, ko je največ raznih odpadkov in izberimo takoj primeren prostor za kompostne kupe.

Jesenska setev

Mesec september je čas za setev ozimnih žit, to je ječmena, rži in pšenice. Po tem vrstnem redu naj pridejo posamezne vrste ozimnih žit v zemljo.

Z ozimnim ječmenom se prične setev ozimnih žit. Ječmen potrebuje jeseni še več časa, da se dobro ukorenini in obraste nego rž. Pa tudi pri rži je važna zgodnja setev v jeseni, ker se mora rž še v jeseni močno obrasti.

V vigredi se ječmen in rž ne obraščata več, začneta takoj poganjati stebla. Ako ječmen in rž sejemo prepozno, da se ne moreta več obrasti, stojijo v vigredi samo posamezna stebla na njivi. Za rž je še posebno važno, da jo sejemo v osušeno zemljo; tudi je pri rži potrebna zelo plitva setev. »Rženo seme mora nebo gledati,« pravi pregovor.

Ko kopljemo krompir . . .

Septembra meseca že kopljemo pozni krompir. Vendar pa meseca septembra najbolj pozne setve krompirja še niso zrele. Prezgodnje kopanje krompirja gre vedno na račun vsebine škroba v krompirju. Razen tega pa se krompir, ki je bil spravljen prezgodaj, tudi slabo drži.

Zato s spravljanjem krompirja ne hitimo preveč. Moramo pa izbrati za to delo lepo vreme, kolikor je le mogoče. S tem je delo zelo olajšano, razen tega pa prezimi tak krompir, ki je spravljen ob lepem vremenu, mnogo boljše. Ako sušimo krompir na soncu, kakor je večkrat navada, se mora tudi tak krompir dobro ohladiti, predno ga spravimo v kleti.

In sadje spravljamo.

Jesen se imenuje najlepši letni čas večkrat tudi zaradi zorenja in spravljanja sadja. Skrbno obiranje in spravljanje sadja pri tem je prvo, najglavnejše in najvažnejše opravilo. Brez zadostne pažnje pri spravljanju sadja je otežkočeno ali pa skoraj nemogoče sortiranje sadja, nemogoče je zato dobro in lepo pakiranje sadja, posledice vsega pa so nizke cene pri prodaji.

Poletno sadje je v tem času že pobrano in tudi večinoma prodano. Jesensko sadje spravljamo, ko se začne temeljna barva sadnih plodov rumeniti, pečke začnejo postajati črne in tudi zdravi plodi začnejo sami odpadati.

Zimsko sadje pustimo navadno čim dalje na drevju. Prezgodaj spravljeno zimsko sadje ima preveč pesnat okus in tudi v kleti večkrat sploh ne dozori. Najboljše je obrati zimsko sadje malo preje, predno popolnoma dozori, ker je tako sadje najbolj trajno.

Pred spravljanjem sadja že napravimo načrt, koliko sadja bomo ohranili preko zime za domačo porabo, koliko sadja bomo imeli za prodajo, koliko za napravo sadnega mošta in koliko za sušenje. Na zadnje, to je na sušenje sadja, se pri nas prerado pozabi, je pa to zelo važno in zato nikar ne opuščajmo sušenja sadja.

Lunine spremembe

V septembru so tele lunine spremembe: zadnji krajec dne 8. septembra ob 4. uri 57 minut, mlaj dne 14. septembra ob 20. uri 26 minut, prvi krajec dne 22. septembra ob 6. uri 42 minut in ščip ali polna luna dne 30. septembra ob 7. uri 41 minut.

Pričetek jeseni

Hitro, zelo hitro se krajša dolžina dneva. Dne 23. septembra ob 22. uri 29 minut prekorači sonce nebesni ekvator proti jugu, takrat se prične sončna, astronomska ali koledarska jesen, takrat je jesensko enakonočje, noč in dan sta enako dolga, vsak 12 ur. Metereološka ali vremenoslovna jesen pa se prične že 1. septembra in traja do 30. novembra.

Meseca septembra se dan skrajša za eno uro in 40 minut in je prvega v mesecu dolg še 13 ur 28 minut, zadnjega v mesecu pa še samo 11 ur in 48 minut.

Dne 1. septembra vzhaja sonce ob 5. uri 16 minut in zahaja ob 18. uri 44 minut, dne 10. septembra vzhaja sonce ob 5. uri 28 minut in zahaja ob 18. uri 25 minut, dne 20. septembra vzhaja sonce ob 5. uri 41 minut in zahaja ob 18. uri 5 minut in dne 30. septembra vzhaja sonce ob 5. uri 56 minut in zahaja ob 17. uri 44 minut.

V vseh podatkih je naveden sončni čas in ne poletni čas, ki je sedaj vpeljan pri nas.

Sonce stopi v trenutku, ko se začne sončna jesen, v nebesno znamenje tehtnice.

Vreme

Po stoletnem koledarju, v katerega pa ni preveč verjeti, se nam obeta letos v septembru do osmega v mesecu neprijazno in deževno vreme, do 14. v mesecu lepo, nato 5 dni deževno ,nakar bo 8 dni lepo, pa spet en dan deževno in nato lepo do konca meseca.

Vremenski ključ po luninah spremembah napoveduje za mesec september takole vreme: okrog 8. septembra dež, okrog 14. septembra bo lepo vreme, ako bo severni ali zapadni veter in dež, ako bo južni ali jugozapadni veter. Okrog 22. septembra bo spremenljivo in okrog 30. septembra bo tudi spremenljivo vreme.

Četrti in peti dan po mlaju sta 18. in 19. septembra. Stota ura po mlaju pa je dne 19. septembra 28 minut po polnoči. Kakor bo vreme takrat ,tako naj bi bilo vreme še prihodnja dva do tri tedne.

Vreme v pregovorih

Najbolj znani vremenski pregovori in izreki za mesec september so:

Kakor kimovec, prvi jesenski mesec,
tak bo sušec, prvi vigredni mesec.
Če je septembra meseca svetlo in jasno,
upati smemo ,da bo prihodnje leto rodno in krasno.
Kolikor dni pred sv. Mihelom slana pada,
toliko dni po sv. Juriju se led še ne otaja.
Grom in tresk v septembru,
mnogo snega o božiču.
Meseca septembra naj bo vreme milo,
da nas pozimi ne bo prehudo brilo.
Ako murni še septembra pojô,
prihodnje leto kruha manjkalo ne bo.
Ako septembra mnogo pajkov po zemlji leze,
trda in mrzla zima ne prizanese.
Če ptice selivke pred sv. Mihelom ne lete,
se pred božičem ni bati zime trde.
Po sv. Iliju gredo nevihte domov.
O Mali Gospojnici lastovke odletô,
če ostanejo, zime še kmalu ne bo. —

Gospodarske zanimivosti

Prebivalstvo Avstrije

Po podatkih iz meseca maja letos je imela Avstrija 6,510.502 prebivalca, ki so vsi dobivali živilske nakaznice. V tem številu so obseženi tudi oni ,ki stanujejo in se hranijo v raznih taboriščih in oni, ki se prehranjujejo v raznih skupnih kuhinjah. Od omenjenega števila je bilo 1,. 997.769 takih ,ki se delno ali popolnoma sami prehranjujejo z živili, ostalih je bilo 4,918.733.

Za primer navajamo odgovarjajoče številke za Koroško ,kjer je bilo meseca maja 493.221 prebivalcev. Od teh je bilo takih, ki se delno ali popolnoma sami preskrbujejo, 147.215. Ostalih je bilo 346.006.

Dober pridelek tobaka v Bolgariji

Letošnji pridelek tobaka v Bolgariji bo znašal po dosedanjih cenitvah 45 do 50 milijonov kilogramov. Pridelek bo s tem znatno višji, kot pa so prvotno predvidevali.

JANEZ JALEN:

Ovčar Marko

13.

»Nisem. Sama si jo odprla, pa me hočeš oplašiti. Mir mi daj, da bom spal, saj še ni dneva.« Obrnil se je v paž in hotel še enkrat zaspati.

Franca pa ni odnehala: «Marko! Vstani! Zdi se mi, da nekaj jarcev manjka.«

»Beži!«

»Res!«

Marko, ki je sedaj izprevidel, da ga domača majerca nima za norca, je poskočil, kakor bi ga vrgel, nateknil cokle in planil iz koče k staji. Obstal je pred napol odprto leso, se sklonil k zemlji in se zagledal v sledove:

»Seveda so šli jarci iz staje. Pa — li vidiš — za vsemi jarci je šel človek, ki je bil bos.«

»Vidim.«

»Le čigava je ta noga? Joka pokliči!«

Franca se je urno obrnila. Marko pa je poiskal še nekaj odtiskov bosih nog in dognal potlačene peté in da je na desni nogi palec zavihan, na levi pa mezinec podvit. Opozoril je na to Joka in Franco in jih prosil, naj si natančno zapomnita, da bosta lahko kdaj pričala, poklical Volkuna, ga zastavil na sled in se podvizal iskat izgubljene jarce. »Ne spuščajte tropa, dokler se ne vrnem,« je še odredil in izginil v jutranji somrak.

Volkun ga je kmalu privedel do pogrešanih jarcev, ki so celo pred svojim psom varuhom odskočili, tako so bili preplašeni. Ko je Marko z Volkunom preiskaval, ali še kje tiči kaka žival, je naletel na čednega koštruna s pregriznjenim vratom. »Volk,« je takoj izprevidel ovčar. Od njega pa je peljala še krvava sled v goščo. Volkun je silil za njo, pa mu Marko ni pustil, kakor bi mu rad; ni mogel čez dan pogrešati psa.

Krave so bile še pri kočah, ko je Volkun prignal izgubljeni tropič pred stajo. Marko pa je privlekel na vlaki, s trto zvezani, mrtvega koštruna pred kočo, ga pustil na njej in odšel štet jarce. Manjkalo mu je samo eno lansko jagnje.

»Bal sem se hujšega,« je povedal majercam, ki so radovedne čakale, koliko je škode. Brez kosila bi bil rad gnal past, če bi ga ne bila opomnila Franca, da ga čakajo žganci in mleko.

»Še koštruna bi moral pravzaprav odreti, preden grem,« se je domislil Marko.

»Kar ženi, ga bom že jaz,« se je ponudila Mica.

»Kaj misliš, Marko, kdo ti je izpustil jarce?« je vprašala Trlejeva Meta.

»Nič ne mislim, vem in ve tudi, če niste slepe.«

»Pa kdo?« je vprašajoče po vseh pogledala s svojimi modrimi očmi Frčejeva Rezka, ki v svoji otroški duši ni nikogar dolžila. »Res ne vem.«

»Če res ne veš, ti pa povem: Podvihani palec- — Ali sedaj veš?«

Kakor bi zarezgetala kobila, se je zasmejala Mica in za njo še dekleta.

»Boljšega pritikljaja mu nisi mogel dati. ,Podvihani palec' naj bo, vsaj ne bo vedel, kdaj se o njem pogovarjamo. Če bo pa le pogruntal, se ga bomo pa vselej lahko hitro iznebile.« Tako je bil všeč to jutro Marko Brkovčevi Franci, da, če bi Miha ne bil Miha —? Seve, Mica bi pa obdolžila razcvetele plazove sleča.

Pred kočo pa je stopila Mica, napravila z dlanmi trobilo, poklicala črednika, ki je s tretjinekom gnal krave na Básališče, in mu zakričala: »Lukaaa! Nič ni hudegaaa. Samo eno lansko jagnje manjkaaa. Pa še tisto je bilo grintavooo.« Ooo, ooo, ooo, se je odzval odmev.

»Da ne bo ,Podvihani palec' mislil, kako je Marku škodil,« je povedala Mica dekletom, nabrusila nož in se lotila koštruna.

Vsi so ga jedli zvečer in še drugi dan, Tudi Tevž.

*

Pastirji so zjutraj naglo odganjali trope na pašo, se porazgubili vsak na svojo stran, pod noč pa so počasi prizvonkljali z živino nazaj h kočam.

Majerce pa so imele največjo zadrego zjutraj in pod noč; čez dan so posnemale, sirile in medle, hodile druga k drugi v vas in se največkrat sešle pri izkušeni Mici.

Brkovčeva je stopila v rodinsko kočo: »Zadnje dni sem nečesa pogrešila v planini, pa se nisem mogla spomniti, česa manjka. Sedaj vem. Mežkov Joža je utihnil in nič več ne poje.«

»Saj res,« ji je pritrdila Meta. »Morale ga bomo prositi, naj nam še kaj zapoje. Lep glás ima in toliko pesmi zna, da mu jih nikoli ne zmanjka.«

»Morebiti je bolan,« je sočuvstvovala z njim Frčejeva.

»Pa še hudo je bolan; na srcu,« je vedela Mica.

»Kaj ga mar dekle ne mara? Pa je dober fant.«

»Saj nobene nima.«

»Ga bo že minilo. Potem bo pa spet pel.«

»Meni se pa smili,« je zopet sočuvstvovala z njim Rezika.

»Pa se mu ponudi. Preklicano bi bila lačna. Na pesmih kuhan sok je redek,« jo je zavrnila Mica. »Bi pa še ,Podvihani palec' za bolj gostega zaslužil, kakor je malo prida.«

»Podvihani palec!«

Hi, hi, hi, so zahihitale in odšle vsaka za svojim delom.

Tudi pastirji so začeli zvečer, ko so zaprli živino, zelo pogosto obiskovati majerce.

Tevž je ogledal, da je Brkovčeva Franca sama doma, pa je stopil v Podlipnikovo kočo:

»Kaj sta te kar samo pustila Marko in Jok.«

»Saj me ni strah.«

»Pa bi ti vsaj kratek čas delala, tako brhkemu dekliču, kakor si ti.«

»Boš pa ti kaj povedal, da bo prej noč.«

»Prav gotovo ti je po Mihu dolgčas.«

»Kaj mi bo dolgčas, saj mi ga ti krajšaš.«

»Veš, Francka, jaz bi vsak dan prišel k tebi v vas, pa ne maram zaradi vašega ovčarja.«

»Kaj pa Marka briga; saj ni moj fant.«

»Ni ti treba biti žal, če ni. Metlo bi ti pa lahko vendarle novo naredil, ko je ta že obrabljena.«

»Saj jo je nameraval in to prav ono jutro, ko je šel pod Javor jarce iskat. Sedaj pa noč in dan išče tistega, ki je takrat bos hodil po njegovem tamoru. Sled si je dobro ogledal in jaz tudi. Takoj bi ga spoznala.«

»Koga išče?«

»Podvihani palec.«

Tevžu je kar sapo zaprlo. Franca pa se je vstopila predenj, ga porogljivo gledala in mu še nagajala: »Tevž, zdi se mi, da se

Izpod domače lipe

LEPENA

Od nas še ni bilo glasu v »Koroški kroniki«. Da pa ne boste mislili, da nas ni, naj vam povemo, da je naša vas dolga skoraj sedem kilometrov, pa ni velemesto, pač pa pristna gorska slovenska vas. Po bregovih živi zaveden slovenski rod, ki je mnogo pretrpel v minuli vojni, pa kljub temu ostal zvest slovenskemu narodu in Bogu. Ni je skoraj hiše, da ne bi bil kdo v koncentracijskem taborišču, kjer jih je zelo veliko pomrlo ali pa so jih nečloveško pomorili.

Lepena je vsekakor zagonetna, zagonetna zaradi tega, ker se vedno kaj posebnega zgodi, kar je obžalovanja vredno in navadno ostane vse zavito v meglo. Tako je ostal nepojasnjen umor Rastočnikove mame, nepojasnjeno, kam je izginil posestnik Peternel in nepojasnjen umor vodje orožniške postaje v Železni Kapli. To so žalostne stvari in jemljejo samo ugled poštenim ljudem in pridnemu prebivalstvu Lepene.

Imamo tudi svojo šolo. Naš okoliš je stoodstotno slovenski in zato bi rabili učitelja, ki bi popolnoma obvladal slovenščino.

DJEKŠE

Spet se bliža čas, ko se bo začela šola. Z nič manjšim zanimanjem kakor lansko leto tudi letos pričakujemo ,kako se bo godilo slovenskemu jeziku v šolah po Koroškem. Prepričani smo, da se bo marsikaj izboljšalo ,saj so si odgovorni činitelji nabrali v letu dni dovolj skušenj in slišali marsikak nasvet. Pri nas smo bili glede pouka slovenščine zadovoljni, kar je zasluga gospodične, ki je poučevala slovenščino in se je mnogo trudila in to ne brez uspeha. Poučevala je v drugem razredu. Več mesecev je imela v svojem razredu okrog sedemdeset učencev, to je polovico vseh otrok tukajšnje šole. Poleg tega je poučevala slovenščino v tretjem razredu, ker je bila učiteljica tretjega razreda za ta pouk premalo sposobna. Poleg tega pa je še na šoli v Kneži, eno uro daleč, poučevala ročna dela. Gospodična zasluži res pohvalo in hvaležnost staršev in otrok, ne pa, da se od gotove strani hujska proti njej. Tega ne moremo imenovati strpnost, ampak čisto očitno, da je slovenski jezik gotovim ljudem trn v peti in bi radi videli, da bi raje danes kakor jutri izginil iz šol.

Gospodična je razumela klic naše demokratične dobe, ki zahteva, da šola spoštuje in goji jezik ljudstva. Koroška šola je v preteklosti bila sovražnica, da, uničevalka slovenskega naroda in slovenske govorice. Ne samo, da slovenske govorice otrok ni gojila, marveč je na res zločinski način učila slovenske otroke svojo materino govorico zaničevati in sovražiti. Ta šola je otroke v preteklosti učila: »Windisch ist schiech, deutsch ist nobel.« Koroška šola je v preteklosti vzgajala otroke za narodne odpadnike. Kakšno zlobno in nemoralno delo! In da še pripomnimo: kako nekoroško, kajti slovenska govorica se že nad tisoč let govori na Koroškem.

Zakaj se v Švici tako dobro razumejo trije narodi med seboj? Samo zato, ker vsi trije uživajo popolno narodno svobodo in prost razvoj. Blaženi narodnostni mir v Švici more obstojati samo na podlagi popolne narodne svobode vseh treh narodov. Kdor na Koroškem zatira slovensko narodnost in ji prikrajšuje prost in neoviran razvoj, ta dela za nemir in razdor v deželi. Mir moramo graditi v deželi samo na podlagi popolne pravičnosti. Vse drugo govorenje o miru je prazno in bedasto.

Šola bo največ storila za mir v deželi, če bo učila slovenske otroke spoštovati in ljubiti njihovo materino govorico; če bo gojila slovensko govorico v govoru in pisavi, ne pa da je — kakor se je godilo v preteklosti — slovenski jezik otrok popolnoma prezirala in zanemarjala. Daj slovensko knjigo in slovenski časopis v roke mladini, ki je zapustila šolo in vedno boš slišal: »Ne znam slovensko brati.« Kakšen zločin je uganjala šola nad našim narodom na Koroškem!

Predvsem pa je potrebno, da učitelj ali učiteljica, ki vzgaja slovensko deco, sam ali sama dobro zna slovensko in da spoštuje in ljubi govorico slovenskih otrok ter slovensko misli in čuti. Kako nedemokratično je vendar, če se učitelj ali učiteljica, ki sam ali sama poučuje slovenske otroke v slovenščini, sramuje slovensko govoriti in misli, da se poniža, če slovensko govori. Takih primerov imamo na Koroškem vse polno.

ŽVABEK

Brez dvoma je kmet najvztrajnejši delavec, ker mora delati od zore do mraka in še ponoči, ker kmečko delo ne vpraša za čas, ampak mora biti storjeno. Zato nimajo prav tisti, ki kmečko delo malo ali nič ne cenijo. Kmet se tudi nikdar ne vpraša, ali se kmečko delo izplača ali ne. On pač dela naprej, dokler svoj pridelek, slab ali dober ne spravi in šele potem vidi, ali se je izlačalo ali ne.

Če bi se kmet vsedel za mizo ter izračunal, koliko ur je vložil v svoje delo in to primerjal, koliko mora plačati, če pridejo na dom zidarji ali tesarji, pride do zaključka, da se mu njegovo delo v primeru z drugimi delavci ne izplača, če vpošteva, koliko mora on plačati delavcem in koliko dobi za svoje pridelke.

Kakor se računa sedaj, stane zidarski delavec na dan 35 do 40 šil. Torej če kmet najame zidarja ,da mu pobeli hišo, ali mu napravi kaj drugega, mu bo mojster računal recimo 38 šil. na dan. Cene, ki sedaj veljajo za kmetske pridelke, pa so: za 1 kg pšenice 52 grošev, za 1 kg rži 48 grošev itd. Torej mora dati kmet zidarju dnevno 72 kg pšenice ali pa 80 kg rži ali 76 litrov mleka, ali za teden dni dela 67 kg težko tele itd. Tako torej izgleda, če primerjamo cene na eni in drugi strani. To je čisto razumljivo in bo to toliko časa, dokler bodo za kmeta računali drugi, ki določijo, koliko sme stati 100 kg žita in koliko meso. Kaj pa je kmet pregaral in koliko ur vložil v svoje delo ,to pa je za naše kmečke zastopnike samo po sebi razumljivo, ne glede na to ,kakšna je letina, posebno letos pri žitu.

Na Koroškem imamo menda tri »Kmečke zveze«. Dve nemški in slovensko »Kmečko zvezo«, ki se še zanima in potegne za kmeta, toda nima nobenega vpliva. Drugi »Bauernbundi« pa so sami »Herrnbauri«. Na kmeta kar dežujejo različni »auftragi«, ki določujejo, da moraš oddati toliko in toliko žita, jajc, mleka, drv in druge stvari do tega in tega časa. K temu pridejo še davki vseh vrst. Ti samo oddajaj in plačuj, če pa kaj rabiš, moraš obletati sto vrat in pritisniti na sto kljuk, da lahko izveš, da ne dobiš ničesar, ker nimajo. Ko bi kmetje že enkrat imeli prave kmečke zastopnike, ki bi jih zastopali, kakor zastopajo zastopniki druge stanove in povedali ,da mora biti tudi kmečko delo plačano! Tako pa je kmet postavljen na zadnje mesto, kar se delavstva tiče. Če bi kmet dobil za svoje pridelke, kar so res vredni, bi tudi kmet lahko plačal svoje delavce kakor drugi obrtniki in bi delavci na kmetih tudi ostali ter bi jih ne bilo treba z zakonom siliti in jim braniti, da ne hodijo delat v mesta ali v druge stanove, kjer živijo udobnejše in delajo samo po osem ur na dan. Ko bi že tudi mi kmetje enkrat nastopili enotno in rekli: toliko in toliko stane naš pridelek ,tako pa mu drugi narekujejo cene. In končno: kaj ima javnost od teh cen? Saj ljudje na splošno ne morejo živeti in si komaj komaj morejo kupiti to, kar je določeno po uradnih cenah. Kmet se samo doma ali v gostilni jezi in zabavlja čez bremena, ki ga tarejo.

Je pa še druga stvar, kjer si kmet ne more pomagati. Če obrtniku naložijo bremena, jih ta prevali na tistega, ki od njega kupi. Kmet pa nosi vsa bremena koj sam in jih ne more nobenemu vračunati, ker mu drugi določajo cene ne glede na to, kakšna je letina; kakor n. pr. letos, ko je pridelek polovico manjši, delo pa isto.

Tare nas pa tudi to, da nisi več prost in da niti s svojim ne moreš več razpolagati, kakor bi hotel. Če hočeš kaj popravljati, moraš prositi in tekati po vseh uradih okrog. Če hočeš žagati deske ,ki jih rabiš za popravilo, moraš prositi in če si oddal to in to, dobiš dovoljenje, sicer ne.

To bi bile nekatere težave, ki tarejo naš kmečki stan. In nima prav tisti, ki pravi, da se kmetu dobro godi.

OTOK

V »Kroniki« smo z zanimanjem brali o razmerah, ki vladajo v Maloščah v cerkvenem pogledu in prikazujejo bolečo rano v cerkveni upravi in krivico, ki jo razumemo, ker smo tudi mi tozadevno prizadeti in smo se v »Kroniki« tudi že oglasili. V članku je čisto prav zapisano, kako globoko se je zajedel germanizatorični duh v cerkveni upravi in pri nekaterih župnikih. Tudi mi smo mnenja, da je boljše povedati krivico, kakor pa jo prikrivati in je ne popraviti. Z molčanjem se krivica ne popravi, ampak razbohoti.

Otoški farani smo se resno potrudili — celo z deputacijo na škofijstvo — da bi se pri nas zopet vzpostavile jezikovne razmere v cerkvi, kakor so na Otoku veljale do priključitve Avstrije k Nemčiji: vsako nedeljo, vsak praznik služba božja s pridigo in petjem v slovenskem jeziku. Nam je bilo in bi bilo s tem za silo zadoščeno, čeprav je bila od Hitlerja (1938) samo v poletnih sezonskih mesecih vsako nedeljo, vsak praznik; v jesenskih, zimskih in spomladanskih mesecih prvo nedeljo v mesecu in na kvaterne nedelje poleg slovenske tudi nemška služba božja. Tu krivice niso popravili ,čeprav bi to bilo potrebno že iz dušnopastirskega vidika. Če je slovenska pridiga prvo nedeljo v mesecu ,bi bila lahko tudi vse ostale nedelje, da bi bilo zadoščeno potrebam slovensko govorečih vernikov, ker po drugi strani vidimo, koliko zahtevajo po drugih farah, kjer je samo nekaj nemških vernikov in mi nimamo nič proti temu, ker vsak vernik naj svoje verske dolžnosti opravlja v svojem jeziku. Če se bo to zgodilo, nam ne bo treba hoditi v dve uri odaljene Hodiše poslušat pridigo v nam dragem materinem slovenskem jeziku. Saj smo skromni in ne zahtevamo preveč! Strpnost razumemo, krivice nočemo!

BELA

Tatinska zalega, ki se je sedaj razpasla po deželi, ne prizanese nobeni stvari in pokrade ,kar ji pride pod roke: Tu živila, tam kokoši in drugod spet kaj drugega. Pred štirinajstimi dnevi so tudi v Beli razvili svojo »delavnost«. Ponoči so se prikradli do Steinerjevega hleva in odpeljali najlepšo kravo. Takoj zjutraj, ko so domači opazili tatvino, so storili vse, da bi dobili kakšno sled, kam so tatovi žival odpeljali. Spraševali so okrog in ugotovili, da so tatovi kravo odpeljali proti Kortam in potem verjetno dalje čez mejo. Vse nadaljnje iskanje je bilo brezuspešno in domači so se pač morali sprijazniti z mislijo, da pridne sivke ne bodo več videli. Lahko si je misliti, kakšno škodo trpijo Steinerjevi posebno še, ker taka žival stane danes precej denarja, če jo sploh dobiš.

PLIBERK

Prvo nedeljo v septembru je v Pliberku vsako leto starodavni praznik, na katerega se zbere vsa Podjuna in prihitijo ljudje od blizu in daleč. Temu prazniku pravimo jarmak in za ta dan ,ali bolje rečeno za te dni si najde vsak toliko časa, da pride kljub delu, ki je še doma. Praznik namreč traja dva dni. Začne se pravzaprav že v soboto popoldne ,ko začnejo godbe in mladi svet otvori praznik s plesom brez kakšnih posebnih običajev kot v Zilji. Pravi praznik se začne v nedeljo, ko se zbere mladina, pa tudi starejši svet. Godbe, najmanj dve, imajo dovolj posla, da zadostijo potrebam mladega sveta, ki se pridno vrti na ogromnem plesišču. Naslednji dan, ponedeljek, pa je pravi jarmak ali semenj, na katerega pridejo ljudje kupovat. Za ta dan si vzame vsak toliko časa ,da pride prav gotovo pogledat, četudi ne misli kupiti. Letošnji jarmak je bil seveda v znamenju pomanjkanja. V dobrih časih pa si dobil na jarmaku vse, kar ti je srce poželelo. Letos bo najbolje napravili tisti, ki so prodajali pijačo, ker ljudje so vse popili in človek, ki se enkrat v letu poveseli, tudi ni tako trde roke, da bi še takrat gledal tako na denar.

---

ti noge poté. Prav dobro de, če jih v mlačni vodi izplakneš. Ti bom vlila kropa v pomijnik.« In preden je tretjinek utegnil odpreti usta, je že postavila pomijnik pred njegove noge: »No, kar sezuj se.«

»Ne, ne. Ne utegnem,« je zajecal Tevž in se podvizal iz koče.

Franca pa za njim in na prag in ga je prav sladko vabila: »Nikar še ne hodi. Še dolgo ne bo noči in meni bo dolgočasno. Saj ne bom Mihu povedala, če se ga bojiš, da sva se tudi midva rada imela v planini.«

Tevž se je naredil gluhega. Ko pa se je spomnil, kako neumno se je bil izdal, je zaklel predse: »Prekleta baba, hudičeva!«

Od tistega večera se Tevž nikoli ni preobul vpričo drugih in tudi nog ni šel nič več v roso hladit.

Konjarja Tomaža je zadnje dni vsaka pot peljala k Bajtnikovi Mici. Mica se je tudi kar nekako pomladila in je govorila kakor najbolj razcvetelo dekle o rožah in sleču, ki je res tisto leto žarel kakor že davno ne.

In stari kirasir se je odločil. Še noben napad ga ni tako skrbel. Dolgo je molčal pri ognjišču, potem se mu je pa kar odtrgala beseda: »Mica! Morebiti bi pa le ne bilo preveč neumno, če bi se midva vzela.«

»Sedaj v teh letih?«

»Bolj prav je, če v sivih letih skuhava trmo, kakor če bi je nikoli ne. Vsak nekaj imava in ti še stanovanje; kar lepo bi bilo.«

»Prepozno si se spomnil, Tomaž!« Mica se ni norčevala.

»Otrok bi res ne bilo več. Pa zavoljo naju dveh.«

»Če bi mi bil to povedal kadarkoli, še pred štirinajstimi dnevi, bi bila kar gotovo rekla: Pa se vzemiva! Sedaj pa ne več.«

»Da si se v dvajsetih letih vprav zadnjih štirinajst dni tako premislila, mi kar noče v glavo.«

Mica mu je pa na uho pošepetala: »Tomaž! Jaz imam otroka.«

Konjar je odskočil, tako se je začudil: »Ti, Mica, otroka? kje?«

»Pri sebi. V planini. Na Jezercih.«

»Kje?«

»Frčejevi Rezki, ki je tako sama, sem se ponudila za mamo in deklič me je z veseljem sprejel.«

»A tako. — Prav si naredila.«

»Kajneda.«

»Pa tudi to je prav, da sem povedal, kar sem. Laže nama bo odslej.«

»Saj je bilo dolga leta dovolj hudo. Tebi in meni.«

Zanaprej sta si bila Tomaž in Mica tako odkrita prijatelja, kakor si niti v mladih letih nista bila.

*

Marko je še pred kravami prignal h kočam. Tako je napasel jarce, da so mu začeli sredi popoldneva polegati in siliti domov.

Majerce so sedele pri Mici pod smreko.

Trlejeva Meta je dregnila Brkovčevo: »Pojdi in daj Marku jesti.«

»Če je lačen, si bo že sam kaj poiskal. Pa ne verjamem, da bi sedaj hotel jesti.«

»Uh, nič mu ne postrežeš.«

Ostale tri so si pomežiknile.

Marko je res vzel samo sekiro in vrv iz koče in odšel po drva pod vlak. Mimo Metine koče je vodila steza do Podlipnikovih drva.

Meta se je izgovorila in odšla v svojo kočo; vse so vedele zakaj.

»Danes ga izpazim,« je takoj sklenila Mica.

Večkrat je že šel Marko mimo Metine koče; vselej je stal deklič na pragu; vselej sta spregovorila nekaj besedi; ustavil pa se Marko ni.

In Mica, ki je imela oči, da je tudi na daljavo razločila poteze na obrazih, je ugotovila, da je Marko z Meto samo prijazen kakor z vsemi, z mladimi in starimi, več pa ne čuti do nje. Še več; da ve, kako je Meti všeč, pa noče videti: »Pa se bo morda kmalu ženil, ker Jernej ne bo dolgo. Ej, če bi Rezko, mojo Rezko —«

Začela je hvaliti njegovo pridnost, poštenost, podjetnost, postavo, vse: »Že kar v očeh mu bereš, da ne bodo pometali z njim.«

Franca ji je pomagala: »Kakor sva si že prišla navzkriž, pa me vendar ni sram priznati, da, če bi že Mihova ne bila, bi bila kar vesela, ko bi me Marko vprašal.«

»Katerakoli ga bo dobila, ne bo je treba biti sram svojega moža,« jima je potrdila še Reza.

Teh besedi svoje Rezke je bila Mica silno vesela: »Morda bo le.«

Franca pa je povedala: »Bogve, kaj bo še z Markom, ko se je tako napačno zagledal.«

»V katero?« sta bili obe drugi radovedni.

»V Podlipnikovo Ančko.«

»Kaj je znorel,« se je skoraj razhudila Mica.

»Saj ga Ančka tudi rada vidi.«

»Tako,« se je hudovala Mica še naprej.

Reza pa jo je mirila: »Kaj morem zato.«

»Drugam naj obrne misli, drugače bo preveč pretrpel,« je skrbela za Marka Mica in mislila na Rezko, ki je pa vedela povedati drugače: »Misli si pač še dajo ukazovati, srce pa ne. Hudo mu bo, naj ne vem kam ukaže svojim mislim. Srce ne pojde za njimi.« Pa je bil Rezki Marko hudo všeč, najbolj zato, ker ni znal skriti, da se je previsoko zagledal. In prav dobro je vedela, kam je hotela Mica obrniti njene misli in želje in srce: »O, ne. Fanta ne bom nikoli prevzela drugi; to mora preveč boleti.«

Zvečer je šla Rezka po vodo. V jezercu je plavala že skoraj polna luna. Od njega k smreki, pod katero je Mica iznova tkala svoje misli, pa sta prispela Mežkov Joža in Frčejeva Reza, ki je postavila vodo v kočo in tesno prisedla k Mici:

»Mamica! Lepo je, kadar Bog z venci žarečega sleča oplete planine.«

»Slišala sem pesem. Prav! Če se le ne boš kdaj kesala.«

Potem sta še dolgo šepetali. »Pravzaprav je škoda, da mora delaven človek tudi v tako lepih nočeh, kakršna je nocoj v goran, vsaj malo spati. Lahko noč! Mamica!«

»Lahko noč.«

Tiho sta legli vsaka na svoje ležišče, kjer se je Mica potolažila: »Bo saj na križ v Globokem potoku pozabila Rezka.«

*

Tokrat je Gašper Poklukar prignal prvi h kočam, zaprl Ravsa in šel naproti Primoževemu Marku, ki je gnal s Požganja.

»Marko! O sveti Marjeti bo moje žene god. Rad bi ji kaj kupil, pa nimam s čim. In otroci so tudi vajeni priboljška na ta dan.«

»Jaz ti ne morem pomagati.«

»Lahko mi.«

»Kako, ko nimam denarja.«

(Dalje prihodnjič.)

RADIO CELOVEC

govori po časopisu

PRODIRANJE HABSBURŽANOV NA MORJE

(Nadaljevanje.)

Od številnih istrskih komun in gradov jih je leta 1386 le še deset pod oglejskim patriarhom. Iz mest in gradov se širi beneška oblast tudi v podeželje. Ali ne preko celega polotoka. Osrednji severovzhodni del je v oblasti goriških grofov.

Goriški grofje so zasnovali deželnoknežjo oblast v Istri na temelju bogate posesti lastne in fevdne zemlje. Njihovo ozemlje začnejo sodobniki od začetka 14. stoletja razlikovati od oglejske in beneške Istre in jo imenovati grofijo ali »knežijo« Istro. Ker so goriški grofje od cesarja Karla IV. dalje nemški državni knezi, njihove zemlje torej nemški državni fevd, se šteje tudi njihova istrska posest k »Nemčiji«, medtem ko začenjajo beneško-oglejsko Istro šteti k Italiji. Ob delitvi goriške posesti leta 1271 je goriško Istro obenem s posestjo v Furlaniji, ob Soči, na Krasu, Koroškem, Kranjskem in v Slovenski marki prejel grof Albrecht I. Ob drugi delitvi goriške zemlje leta 1342 je pa veja, ki ji je načeloval grof Albrecht IV., dobila posest v Istri, na Kranjskem in v Slovenski marki, druga pa, z grofom Henrikom III. na čelu, goriško zemljo v Furlaniji, ob Soči in na Krasu.

Beneško-oglejsko-goriško pregrado ob Kvarnerju, na Krasu, v Istri in v Furlaniji začno sredi 14. stol. z veliko doslednostjo rušiti Habsburžani. Oglejska Zgornja Vipava je že leta 1344 v habsburških rokah, medtem ko si oglejsko Spodnjo Vipavo lasté ob istem času goriški škofje. V sporu, ki ga je imel vojvoda Albrecht II. z oglejskim patriarhom Bertrandom (umrl 1350.) in njegovim naslednikom patriarhom Nikolajem (umrl 1358.), nezakonskim sinom češkega in nemškega kralja ter cesarja Karla IV., je prepadel Habsburžanom oglejski Lož in kmalu za tem tudi Spodnja Vipava.

Sin in naslednik Albrechta II., Rudolf IV., eden najboljših politikov iz rodu Habsburžanov (1358. — 1364.), nadaljuje z uspehom in srečo proti oglejski politiki svojega očeta. Na kraških prehodih pridobiva nadaljnje postojanke, ob priliki osebne navzočnosti leta 1360 na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem pa tudi pristaše. Turjaški grofje se mu predajo kot fevdniki in sprejmejo od Rudolfa oglejski fevd Vadlišek, ob starem potu, ki je vodil iz Ljubljanske kotline na Kras (1360.). Ob njem pride kmalu zatem pod Habsburžane tudi Postojna. Gospod iz Predjame se zateče v varstvo mogočnega avstrijskega vojvode. Še dalje proti vzhodu se mu pridruži vrsta furlanskih plemičev. Da bi dosegel v območju zgornjega Jadrana še večje uspehe, se zveže Rudolf z ogrskim kraljem Ludvikom I. iz rodu Anjou. Habsburško-anžuvinska koalicija ni naperjena le proti Benetkam, ki jim je Ludvik v zadarskem miru 1358. odvzel Dalmacijo »od sredine Kvarnera do Drača«, marveč tudi proti cesarju, Luksenburžanu Karlu IV., ki velikega porasta habsburške sile na jugu ni gledal s prijaznimi očmi. V teku vojne je Rudolf patriarha (bil je takrat za patriarha Ludvik della Torre) ujetega privedel na Dunaj in ga prisilil, da je sklenil predhodni mir z zelo težkimi pogoji za Oglej. Končni mir, sklenjen 5. februarja 1362. s posredovanjem ogrskega kralja v hrvatski Koprivnici, je nekoliko omilil pogoje dunajskega predhodnega miru. Rudolf dobi od oglejskega patriarha v fevd Slovenjgradec in Lož, zase in za svoje naslednike pa vse fevde oglejskega patriarhata na Štajerskem, Koroškem, Kranjskem, v Slovenski Marki in na Krasu, ter obljubo, da mu hoče patriarh izročiti še nekatere gradove v Furlaniji. Tudi cesar sedaj ne nasprotuje več habsburškemu vojvodu. V Brnu sklenejo Luksemburžani in Habsburžani leta 1364 dedno pogodbo. Istega leta je Kranjska povzdignjena v vojvodino, ko cesar Karel IV. dovoli Rudolfu IV., da se sme odslej namesto »gospod Kranjske« imenovati vojvoda kranjski. Tudi z istrsko vejo goriških grofov sklene Rudolf leta 1364 dedno pogodbo, ki je Habsburžanom obetala nasledstvo v goriški Istri, delu Dolenjske in v Metliki.

Težkih pogojev koprivniškega miru oglejski patriarh nimogel pozabiti. Začel je ponovno sklepati zveze, naperjene proti Habsburžanom, tako leta 1364 z gospodom Frančiškom de Carrara iz Padove in goriškim grofom Majnhardom. Habsburška vojska je pod vodstvom Hermana Celjskega prodrla takrat do Tilmenta. Uspehi so bili topot na strani trozveze Oglej-Padova-Gorica, ki so se še povečali, ko je v začetku oglejsko-habsburške vojne Rudolf IV. leta 1365.« v Milanu, kjer je iskal zaveznikov, umrl, patriarhu Ludviku pa sledil podjetni Markvard iz Randecka. L. 1366 je premirje končalo oglejsko-avstrijsko vojno.

Ali uspeh Ogleja je bil le začasen. Habsburžani so bili na Krasu močnejši in na močnejšega so se po vrsti naslanjali veliki vazali patriarhata od Kvarnera do Furlanije: pojav, ki ga moremo primerjati z istrskimi razmerami. Na Krasu odpadanje od Ogleja in naslanjanje na Avstrijo, v Istri odvračanje od patriarhata in pridruževanje k Benetkam. Leta 1366 se podvrže Habsburžanom Hugon Devinski, najmočnejši in najvplivnejši tega rodu. Velik del Krasa z Devinom, Premom, Senožečami, Gotnikom in del Liburnijske obale z Reko, Kastvom, Veprincem in Moščenicami pride takrat pod Habsburžane. Na dveh mestih, pri Devinu in ob zgornjem Kvarneru, doseže Avstrija prvič morsko obalo. Naglo, druga za drugo, se vrste pridobitve naslednjih let, ki trdneje povežejo habsburško posest na jugu. Njihov red je tale: Leta 1371 ponovno dobijo Habsburžani Postojno, ki so jo leta 1366 začasno zgubili; leta 1374 izumre z Albertom IV. istrska veja goriških grofov in na podlagi dedne pogodbe iz leta 1364 pripade Habsburžanom posest le-te v Istri in na kranjskih tleh. Na Kranjskem pridobi Avstrija gospodstva Šumberg, Žužeberk, Višnjo goro, Sotesko, Hmeljnik, Mehovo in Metliko; v Istri postane habsburški: Pazin, Lupoglava, Kožljak, Rakalj, Lovrana, Berséč, Barbán, Pičan, Trviž, Zminj in Momjan. Leta 1382 se končno podvrže Habsburžanom še Trst z okolico.

V Trstu se je svetna oblast tržaških škofov nad mestom in okolico začela v 13. stoletju rušiti. Čimdalje več svojih pravic prepušča škof mestni občini: leta 1253 volitev konzulov in sodstvo, leta 1295 skoraj še vse preostale pravice, ki jih je imel kot svetni gospod. Ob istem času se je Trst sicer branil političnega in gospodarskega varuštva Benetk, ali povsem obraniti se ga ni nikdar mogel. Oglejski patriarh, ki mu je bil leta 1354 poverjen državni vikarijat nad mestom, je bil preslab, da bi mogel Trst obvarovati pred vplivom mogočnih Benetk. Benetke so se s premeteno trgovsko politiko znale pridobiti gospodarski monopol v severnem Jadranu, ki so mu manjša mesta in luke morale podléči.

Ne le, da so ovirale Benetke tržaško pomorsko trgovino, kjer so mogle, tudi trgovino po suhem so odvračale od tržaškega trga in pristanišča. Tako so skušale trgovino s Kranjsko uravnati na svoj Koper in s tem škodovati Trstu. Da bi se ubranili pred Benetkami, so se Tržačani že l. 1369 podvrgli Habsburžanom. Avstrijska vojska pa Trstu, ki so ga takrat Benečani oblegali, ni mogla pomagati. Mesto se je moralo vdati in priznati beneško gospodstvo.

V miru, sklenjenem l. 1370 v Šiški pri Ljubljani, so se Habsburžani proti plačilu 75.000 zlatnikov odpovedali Trstu Benetkam na korist. Končno se je beneške nadvlade Trst rešil v vojni, ko so se Genova, Padova, Ogrska in Oglej od l. 1378 skupaj borile proti Benetkam. V turinskem miru l. 1381 so se morale Benetke odpovedati patriarhu na korist vsem pravicam do gospodarstva nad Trstom. Negotovi politični položaj v oglejskem patriarhatu in stalen strah, da bi se beneška oblast mogla ponoviti, je pa tržaško občino privedel do sklepa, da se je drugič podvrgla Habsburžanom, ki so s svojo zemljo tržaško ozemlje oklepali že skoraj od vseh strani. Trst pripozna l. 1382 vojvodo Leopolda III. kot gospoda in čuvarja mesta in okolice. Občina obdrži še naprej svojo avtonomno ustavo, le avstrijskega glavarja mora pripoznati nad seboj.

S pridobitvijo Trsta in okolice leta 1382 je prodiranje Habsburžanov preko slovenske zemlje k morju do malega končano. Od slovenske zemlje le še ozemlje goriških grofov, Walseejevcev, Benečanov v Istri in majhen del oglejskega patriarhata ne pripoznava habsburškega vojvodo za svojega deželnega gospoda. Ker je vse kazalo in je bilo pričakovati, da bo tudi še preostala walseejevska in goriška posest prej ali slej prišla pod Habsburžane, imamo stoletno borbo za politično prevlado nad slovensko zemljo ob koncu 14. stol. za odločeno Avstriji in Habsburžanom v korist. Skoraj vsi Slovenci so že združeni v politični enoti, ki se je v enem stoletju svoje ekspanzije preko slovanske zemlje znala pridobiti skoraj suveren položaj. V političnem oziru začenja Slovence družiti nova nastajajoča tvorba, Avstrija imenovana.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenski jezikovni tečaj

Radio Celovec bo pričel v četrtek 4. septembra ob 19.15 s prvim poukom slovenščine za Nemce. Pouk bo trajal vsakokrat 15 minut in bo vsak četrtek ob istem času.

Z ozirom na pomanjkanje učne snovi bo besedilo posameznih nadaljevanj pouka razmnoženo. Vsi, ki se zanimajo za to besedilo, naj se obrnejo tozadevno na Britansko obveščevalno službo, Celovek, Völkermarkterring št. 25/I, da dobijo proti odškodnini za tisk in poštnino vsakokratno besedilo, poslano na dom.

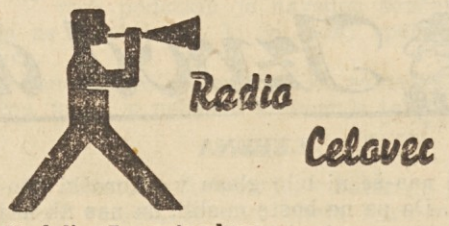

Nedelja, 7. septembra:
7.30: Jutranja glasba.
19.30: Polurna oddaja.
20.15: Večerna pesem.

Ponedeljek, 8. septembra:
7.15: Pouk slovenščine.
20.15: Poročila.

Torek, 9. septembra:
7.15: Zgodovinsko predavanje.
20.15: Poročila.

Sreda, 10. septembra:
7.15: Glasba s plošč.
20.15: Poročila.

Četrtek, 11. septembra:
7.15: Pouk slovenščine.
19.30: Polurna oddaja.
20,15: Poročila.

Petek, 12. septembra:
7.15: Literarno predavanje.
20.15: Poročila.

Sobota, 13. septembra:
7.15: Aktualni komentarji.
20.15: Poročila.

Morebitne spremembe v času bomo objavili v radiu.

Avstrijsko britansko društvo

V petek dne 5. septembra ob 19. uri bo v prostorih British Council-a v Celovcu, Villacherstrasse 1, pogovor za osnovanje podružnice avstrijsko-britanskega društva Dunaj in Celovec. Zborovalce bosta poučila o ciljih in delu društva dr. Nagel kot zastopnik britansko-avstrijskega društva na Dunaju in Mr. Corder, zastopnik British Council-a.

Vsi, ki se zanimajo za to društvo in njegovo delo, so vljudno vabljeni.

Mohorjeva družba v Celovcu

sporoča sledeče:

„Na odborovi seji Mohorjeve družbe je bilo sklenjeno, da bo družba spet začela z delom. Izdala bo koledar za leto 1948. Gospode duhovnike in stare poverjenike prosimo, da takoj začnejo nabirati člane. Udnina bo 5 šilingov. Če bi to ne bilo dovolj, bo vsak še doplačal, ko se bo delil koledar. Pisatelje prosimo za primerne in bolj kratke spise, ki naj bodo splošno zanimivi in domači. Vsi dopisi naj se naslovijo na msgr. Podgorca, ki bo delal v prostoru celovške posojilnice ,dokler družba ne dobi svojih prostorov, kjer bo delal družbin tajnik."

KRIŽANKA

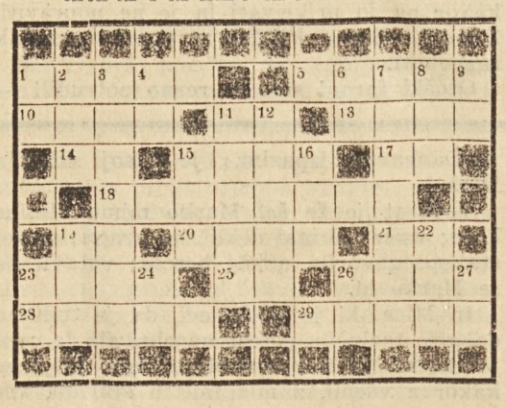

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1 gonilna sila, 5 delavec v rovih, 10 največja kopna žival, 11 kratica besed »po domače«, 13 del noge, 14 kratica akademskega naslova, 15 »da nes zvečer« v ljudski govorici, 17 pevska nota, 18 del rastline, 19 izraz za prihodnjost, 20 praded, prednik, 21 začetnica imena in priimka umrlega slovenskega župnika-mučenika na Koroškem, 23 ceste, smeri, 25 površinska enota, 26 poljedelska rastlina, 28 najpogostejša rastlina, 29 oseba, kateri dolgujejo.

Navpično: 1 konjska sila (nemški način označbe), 2 »stari« (angleško), 3 drug izraz za toploto, 4 osebni zaimek, 6 Nada, 7 priden, marljiv, 8 druga beseda za očka, 9 egiptovsko božanstvo, 11 na dve strani počesani lasje, 12 plačilno sredstvo, 15 koroški pozdrav, 16 krik, vpitje, 19 iglasto drevo, 22 domače živali, 23 kratici besed »pošta, telegraf«, 24 vzklik ob bolečini, 26 začetnici imen dveh svetnikov, ki skupaj godujeta, 27 začetnici imena in priimka umrlega slovenskega politika.

GOSPODARSKE VESTI

Dobra sladokorna letina v Ukrajini

Sovjetski obveščevalni urad poroča, da je po predhodnih cenitvah predvidevati, da bo dosegel pridelek sladkorne pese v Ukrajini štirikratno množino preteklega leta.

Pridelek sladkorne pese bo predelalo 134 tovarn, torej 28 več kakor leta 1946. Ni pa še dosežena s tem predvojna proizvodnja sladkorja v Ukrajini ,ampak je to šele 70 odstotkov predvojne zmogljivosti, ker so bile v vojni vse sladkorne tovarne porušene.

Slaba žetev v Franciji

Francoski minister za informacije je objavil ,da bo zaradi slabe žetve krušnega žita v Franciji vlada prisiljena, da zniža sedanji dnevni obrok kruha, ki je 250 gramov na osebo, na 200 gr.

Ako bo Francija mogla nakupiti in upeljati od drugod večje količine žita, bi bilo mogoče ostati pri sedanjem dnevnem obroku kruha.

Stanje koruznih posevkov v Ameriki

Iz uradnih poročil ameriškega kmetijskega ministrstva je razvidno, da bo letošnja žetev koruze zaradi dolgotrajne suše ena najslabših v zadnjih letih.

To bo vplivalo zelo neugodno na severoameriški izvoz koruze. Cene koruze so zato v Združenih državah Sev. Amerike že dosegle rekordne višine. Cenijo, da bo pridelek koruze v Združenih državah 67,564 tisoč ton.

Za primerjavo navajamo, da izmed ostalih držav pridelajo v rednih letih koruze: Romunija 6 milijonov ton, Jugoslavija 5, Italija in Ogrska po 3 in Bolgarija 1 milijon ton; Koroška pridela letno okrog 8 tisoč ton.

Službo organista

z bogatim notnim materialom slovenskih cerkvenih in narodnih pesmi išče mlad pevovodja. — Ponudbe poslati na upravo „Koroške kronike" pod „Gor čriez izaro". 407

POMEMBNO NAGRADO

osebi, ki izsledi tatu! — V noči od 25. na 26. avgust je bilo na Št. Vidski cesti 81 ukradeno moško kolo znamke „Ergo". Vse ogrodje kolesa (ogrodje, kolesa itd.) je modre barve. Ogrodje nad vilicami je bilo varjeno in je označba znamke le delno vidna.

Vsa obvestila poslani na naslov: Franc Pirnat, St. Veiter Straße 81, Celovec, ali najbližji policijski stražnici. 405

Pošten zakonski par

brez otrok prevzame službo hišnika. Sprejme tudi kako drugo delo (žaganje drv z motorjem, delo v pekarni itd.), če mu je dana na uporabo soba. Ponudbe poslati na upravo lista pod „Hišnik". 406

Slovenec

star 36 let, simpatičen in vseskozi pošten z mojstrskim izpitom za usnjarsko industrijo, išče namestitve kot usnjarski mojster z eventuelno poroko z lastnico usnjarskega podjetja. Slika zaželena. Ponudbe poslati na upravo lista pod „Srečna bodočnost". 404

„Koroška kronika" izhaja vsak petek — List izdaja Britanska obveščevalna služba — Uredništvo lista je v Celovcu, Völkermarkter Ring 25/I. Telefon 3651/02. — Uprava in oglasni oddelek v Celovcu, Funderstraße 1. Telefon 3651/38. — Mesečno naročnino je treba plačati v naprej. — Rokopisi se ne vračajo.